

[TYPE THE COMPANY NAME]

Diplomová práce

Univerzita Karlova

Martina Smetanová

[Pick the date]

[Type the abstract of the document here. The abstract is typically a short summary of the contents of the document. Type the abstract of the document here. The abstract is typically a short summary of the contents of the document.]

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

„Umělecké dílo, které je samo o sobě abstraktní skutečností, musí být soustavou vymyšlených prvků. Jeho konkrétní význam vyplývá přímo z kombinace morfologických typů a jednotlivých architektonických sestav jeho vlastního organismu.“

František Kupka

Město nemusí být bludiště

Výtvarný projekt pro 1. stupeň ZŠ

Autorka diplomové práce:	Martina Smetanová (roz. Slavětínská) Praha 9, Šumperská 356
Ročník:	5.
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Forma studia:	prezenční studium
Diplomová práce ukončena:	březen 2011
Vedoucí diplomové práce:	PhDr. Jana Skarlantová
Konzultant:	Mgr. A. Michal Sedlák

CHARLES UNIVERSITY IN PRAGUE

Faculty of Education

Department of Art Education

“A work of art, which is in itself an abstract actuality, have to be a system of invented components. Its concrete meaning arises directly from the combination of morphological types and from individual architectonical composition of its own organism.”

František Kupka

City does not have to be a labyrinth

Art project for first school

Author of dissertation:	Martina Smetanová (née Slavětínská) Praha 9, Šumperská 356
Grade:	5 th
Subject of study:	Teaching for first school
Form of education:	prezenční studium
Dissertation finished:	March 2011
Dissertation supervisor:	PhDr. Jana Skarlantová
Consultant:	Mgr. A. Michal Sedlák

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne:

Podpis:

Mnohokrát děkuji PhDr. Janě Skarlantové za vedení mé diplomové práce a za neocenitelné rady, které mi poskytla.

Obsah

ANOTACE.....	7
KLÍČOVÁ SLOVA.....	7
ANNOTATION.....	8
KEY WORDS	8
ÚVOD A CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE	9
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1.1 TVOŘIVOST	11
1.2 EMOCE.....	12
1.2.1 Zkušenosti nás formují	12
1.2.2 Důvěra ve schopnosti dětí	13
1.3 VZOROVÁ SCHÉMATA.....	13
1.3.1 Vývoj dětí.....	14
1.4 SEDM TYPŮ INTELIGENCE	15
1.4.1 Využití inteligence.....	15
1.5 SPOLUPRÁCE	16
1.5.1 Pravidla soužití	16
1.5.2 Tvoření skupin.....	17
1.5.3 Spolupráce v projektu.....	17
1.5.4 Spolupráce jako prostředek	17
1.6 HODNOCENÍ ŽÁKŮ	18
1.6.1 Hodnocení v běžném životě	18
1.6.2 Hodnocení ve škole	18
1.6.3 Formy hodnocení.....	19
1.6.4 Historie i současnost v hodnocení	19
1.6.5 Typy hodnocení.....	19
1.6.6 Úloha hodnocení ve výuce	20
1.6.7 Výzkum hodnocení.....	20
1.6.8 Hodnocení jako motivace	20
1.7 MENTÁLNÍ MAPOVÁNÍ.....	21
1.7.1 Naše myšlenkové mapy	21
1.7.2 Paměť	22
1.7.2 Ukládání vědomostí.....	22
1.7.3 Dvě úrovně vytváření pojmů	22
1.7.4 Vymezování pojmů	23

1. 7. 5	Grafické znázornění.....	23
1. 8	POZORNOST	24
1. 8. 1	Rozvíjení pozornosti.....	24
1. 8. 2	Využití nových poznatků ve výuce	24
1. 8. 3	Dva druhy pozornosti	25
1. 8. 4	Roztržitost	25
1. 9	VÝVOJ KRESBY	26
1. 9. 1	Skvrny	26
1. 9. 2	Čárání	26
1. 9. 3	Hlavonožec.....	26
1. 9. 4	Nástup do školy	27
1. 9. 5	Sklápění a transparentnost.....	27
1. 9. 6	Vizuální realismus	27
1. 9. 7	Zobrazování prostoru.....	27
1. 9. 8	Vnitřní svět v dětské kresbě	28
1. 10	ARTEFILETIKA.....	28
1. 10. 1	Každý je jedinečný	29
1. 10. 2	Artefiletika není ani výtvarná výchova, ani arteterapie.....	29
1. 10. 3	Barvy	30
2	PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
2. 1	MĚSTO Z PTAČÍ PERSPEKTIVY	35
2. 2	PLASTICKÉ MĚSTO	38
2. 3	MĚSTSKÁ DLAŽBA	41
2. 4	MODERNÍ STAVBA	44
2. 5	DOPRAVNÍ KŘIŽOVATKY	46
2. 6	PLÁN MĚSTA.....	49
2. 7	STAVÍME MĚSTO.....	52
2. 8	CESTA TRAMVAJÍ NEBO AUTOBUSEM	55
2. 9	DOMOVNÍ ZNAMENÍ	58
2. 10	TAJEMNÉ MĚSTO	61
3	ZÁVĚR.....	64
4	CITACE V TEXTU DIPLOMOVÉ PRÁCE	65
5	POUŽITÁ LITERATURA.....	66
6	PŘÍLOHY.....	68

ANOTACE

Diplomová práce se v teoretické části zabývá osobností dítěte, jeho postojem k výtvarné tvorbě, jeho emocionálními prožitky a sociálními schopnostmi, které můžeme dále rozvíjet právě pomocí výtvarného projevu.

V praktické části je popsán, zdokumentován a zhodnocen projekt „Město nemusí být bludiště“, který byl rozdělen do deseti námětů.

S dětmi jsem pracovala na základě poznatků z teoretické části diplomové práce.

Cílem realizovaných hodin výtvarné výchovy na ZŠ Fryčovická byl prožitek samostatné zkušenosti s různými výtvarnými technikami a získávání prožitků při jiném náhledu na dané téma.

KLÍČOVÁ SLOVA

emoce, výtvarné vnímání, výtvarný projev, výtvarná tvorba, kresbou k sebepoznání, vlastní zážitek, postoje, motivace, artefietika, barvy, získávání prožitků a zkušeností

ANNOTATION

The dissertation is, in its theoretical part, dealing with the personality of a child and its attitude towards art, its emotional enjoyments and social abilities, which we can develop further using the art expression.

The project “City does not have to be a labyrinth”, which is split into ten subjects, is described, documented and evaluated in the practical part.

I worked with the children based on the knowledge gained from the theoretical part of the dissertation.

The aim of the realized art lessons on ZŠ Fryčovická was facing the experiences with various art techniques and gaining experiences with another point of view on the given theme.

KEY WORDS

emotions, art perception, art expression, art creation, drawing for self-recognition, one's experience, attitudes, motivation, colors, gaining enjoyment and experiences

ÚVOD A CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Cílem diplomové práce bylo přiblížit dětem město, ve kterém žijí, umět ho vnímat i z jiných perspektiv, zamýšlet se nad odstíny lidských sídel, jak na nás tato barevnost působí, vidět uspořádání budov z praktického i estetického hlediska. Ukazovat žákům různé cesty, jak všechno toto vnímat, nechávat se tím obohatit a umět své pocity vyjádřit pomocí temper, vodovek, čtvrtky a plastických předmětů.

Dále jsem u žáků chtěla podnítit kreativitu, která je pro život velmi důležitá, rozvíjet práci s barvou či jinými výtvarnými materiály, umět vidět krásu a ušlechtilost ve zdánlivě všedních pohledech, liniích, tvarech a strukturách. Umět zklidnit svoji mysl a vnímat pocity, jež nám toto nové vidění přináší, umět se v nich orientovat a vybírat si z nich inspiraci pro svoji individuální tvorbu. Zvládnout objektivní zhodnocení své práce, obhájit svůj názor, či pohled na věc, ale ohodnotit i výtvary ostatních spolužáků, ocenit jejich nápady, provedení i techniky.

Součástí diplomové práce je i citát „Umělecké dílo, které je samo o sobě abstraktní skutečností, musí být soustavou vymyšlených prvků. Jeho konkrétní význam vyplývá přímo z kombinace morfologických typů a jednotlivých sestav jeho vlastního organismu.“ František Kupka

Myslím si, že velmi elegantně vystihuje „umělecká díla“ dětí, jejich nezměrnou fantazii a schopnost kombinovat tvary i barvy do jedné kompozice města jako takového. Navrhují ho a realizují pomocí výtvarných prostředků.

„Město – specifický sídelní útvar, vzniklý přirozeným vývojem osídlení, později plánovitým zakládáním. Jako stabilizovaný a geograficky vymezený sociální organismus je město charakterizováno souborem dynamických znaků, které je odlišují od vesnice. Základními charakteristikami města jsou jeho relativní velikost, geografická uzavřenost, vysoká hustota a komplexnost zástavby, velká hustota obyvatel a jejich specifická demografická, sociální a profesní struktura, vyhraněná funkce.“ (Dudák, Pošva, Neškudla, 2002, Encyklopedie světové architektury, str. 581)

Takto popisuje město naučný slovník. Já jsem chtěla, aby děti pomocí tohoto projektu začaly vidět město jinak, svými očima. Chtěla jsem, aby vnímaly jeho harmonii, krásu, nevšednost, zvuky či melodii a barevnost. A teprve potom jsem s nimi vše vyjadřovala výtvarnými prostředky. Cílem bylo, aby své město nepovažovaly jen za šed', změř ulic,

křižovatek a domů, hluk a neosobitý komplex. Cílem bylo vnímat soulad sídelního útvaru, který vznikl po dlouhá staletí a lidé si ho přetvářeli k obrazu svému.

Města se podle Encyklopedie světové architektury dělí na města hornická, rybářská, střediska těžby, vojenská, rekreační, obytná atd...

Škola, ve které jsem projekt realizovala, se nachází v hlavním městě České republiky Praze, takže podle klasifikace bychom mohli vybrat charakteristiku – město průmyslové, obchodní centrum, středisko bank a pojišťoven, politické středisko, kulturní středisko atd. Asi nejlépe to vystihuje pojem město smíšených funkcí a pokud bychom ještě přidali klasifikaci podle počtu obyvatel, tak musíme mluvit o velkoměstu.

Děti zařazené do projektu většinu svého času tráví v jeho okrajové části na sídlišti a do historického centra se dostanou jen několikrát do roka. Je to vidět i na jejich celkovém vnímání města. Prvotní myšlenkou, pokud řekneme slovo město, u nich bývá – panelové domy, nákupní středisko, ulice, křižovatky, dopravní prostředky... Teprve po kratším rozhovoru začínají přemýšlet i v jiných dimenzích a zjišťují, že jejich město není jen několik ulic okolo školy, ale patří tam i místa ze školních výletů a procházek s rodiči. Pojem město se jim najednou zdá mnohem širší, obsahuje daleko více rozmanitých pohledů, které se ještě dále rozvíjejí v jejich myslích. Už to pro ně není jen šedivé bludiště, kde se snadno ztratí.

Podle slovníku je bludiště neboli labyrint „v řecké mytologii podzemní bludiště na Krétě (Knóssos), které nechal zbudovat král Mínos architektem Daidalem. Ve spleti chodeb se ukrýval strašlivý tvor, napůl člověk a napůl býk, Minotaurus. Pověst má racionální základ ve spleti rozsáhlých minojských patrových paláců s četnými komnatami, spojovacími chodbami a vnitřními dvory.“ (Dudák, Pošva, Neškudla, 2002, Encyklopedie světové architektury, str. 535)

Děti sice nevidí ve městě strašlivé tvory a spleť tmavých chodeb, ale pokud se ztratí v některé části starého města nebo naopak na velkém sídlišti, kde jsou všechny domy stejné, mohou si připadat jako v bludišti na Krétě, kde chybí už jen Minotaurus.

Projekt je přiměl k tomu, aby při procházkách městem chodily s očima dokořán, dívaly se po domech, domovních znameních, sledovaly, kam pokládají nohy na chodníku, jak vůbec vypadá dlažba, aby si všímaly toho, jak na sebe ulice navazují, dívaly se z oken dopravních prostředků, či sledovaly provoz na mnoha křižovatkách. Děti nezapomněly ani na plány města, které důkladně studovaly, prstem na mapě se pokoušely dostat k různým památkám, nebo jen do určité ulice.

Město jsme pozorovali z mnoha stran, úhlů pohledu, nezapomněli jsme ani na různé detaily, a dokonce jsme se nad městem vznášeli, bohužel jen v našich představách.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 TVOŘIVOST

Tvořivost neboli kreativita představuje zvláštní komplex schopností, „v níž se vedle faktorů kognitivních uplatňují i faktory motivační a neintelektové rysy osobnosti. Zjednodušeně řečeno, podstatou tvořivosti je originalita, ale nikoli originalita za každou cenu, nýbrž originalita společensky hodnotná.“ (Nakonečný, 2003, Psychologie osobnosti, str. 107)

Současná náplň výuky ve školách klade velký důraz na intelektové rysy dětí a už mnohem méně rozvíjí ostatní schopnosti. Jednou z nich je právě tvořivost, která má jistou výlučnost, je to určitá originalita i flexibilita myšlení. Schopnost jedince vidět předměty v jiných vztazích, kompozicích, nepoužívat obvyklá schémata, ale vrhnout se do neprozkoumaného.

„Protože tvořivost je zdrojem pokroku ve vědách, technice, umění a v životě společnosti vůbec, stala se předmětem intenzivního zájmu a je dnes pokládána za jednu z nejcennějších vlastností osobnosti.“ (Nakonečný, 2003, Psychologie osobnosti, str. 107) Z těchto důvodů by tvořivost měla být významnou součástí školní náplně. Pokud tuto schopnost začneme u dětí rozvíjet v senzitivním období, dáme jim do života obrovský vklad. Z každého hned nemusí být vynálezce nebo geniální umělec, ale každý člověk řeší ve svém životě různé problémy, v zaměstnání i v soukromí, a pro společnost je velmi přínosné, pokud k nim bude přistupovat zodpovědně a s jistou dávkou tvořivosti. Originálně vyřešený problém může člověku zpříjemnit život, u firmy zvýšit zisk nebo opravdu dospět k vynálezu, který pomůže celé společnosti.

„Je známo, že vysoce obecně inteligentní osoby se nevyznačují vždy také vysokou úrovní tvořivosti, ale vysoce tvořiví jedinci bývají také vysoce inteligentní.“ (Nakonečný, 2003, Psychologie osobnosti, str. 107) Jakoby měl rozvoj kreativity zpětný dopad na rozvoj intelektových schopností člověka: člověk účelně myslí, rozumně jedná a je schopen se vypořádat se svým životem.

Kreativním člověkem obvykle nazýváme osobu umělecky zaměřenou, už mnohem méně si ji dokážeme spojit s osobou vědce, architekta, manažera... Ale právě tyto lidé začnou ve společnosti vynikat, pokud jsou jejich nápady novátorské, v nezvyklých vztazích, schématech či kompozicích. Právě svojí tvořivostí dosahují jedinečnosti a výlučnosti ve svých oborech.

Pojďme tedy v dětech rozvíjet tvořivost! Malé děti jsou většinou velmi tvořivé při zkoumání světa kolem sebe, ale právě dospělí jim často ukážou „jedinou správnou možnost“ a tím vlastně potlačují jejich přirozenou kreativitu. Važme si přirozené tvořivosti dětí a dále podporujme jejich originální fantazii.

1.2 EMOCE

Emoce jsou velmi důležitou složkou lidské psychiky. Projevujeme je po celý den s různou intenzitou podle našeho temperamentu. Radostně vítáme přátele, jsme smutní z neúspěchu, projevujeme nervozitu před důležitou zkouškou, jednáme klidně a trpělivě s dětmi, pocítujeme úzkost či deprimovanost v situacích nepříznivých atd. Emocí je nepřeberná řada. Sami je vyjadřujeme pomocí mimických svalů obličeje, ale zároveň je i odezíráme od druhých a podle toho na ně reagujeme. Někteří lidé své emoce vyjadřují velmi silně, druzí je záměrně nebo i nezáměrně potlačují. Jsou lidé, kteří snadněji zvládají změny svých nálad – emocionální stabilita. Jejich pravým opakem jsou ti, u nichž nálada prudce kolísá, snadno se dají rozptýlit, jsou polekaní, zmatení, radostní. Ale ať už patříme do jakékoliv skupiny lidí, snažíme se eliminovat životní situace nepříjemné a vyhledáváme kladné, pro nás příjemné momenty.

„Proto je také učení, tj. formativní vliv zkušenosti, funkcí emocionálně podmíněných odměn a trestů – emoce v podstatě rozhodují o tom, co se člověk naučí, determinují volbu jeho prostředků i cílů, která bývá nezřídka racionalizována, takže rozum často vystupuje ve službách emocí.“ (Nakonečný, 2003, Psychologie osobnosti, str. 91)

1.2.1 Zkušenosti nás formují

Naše zkušenosti nás formují, vytvářejí naši osobnost od nejranějšího věku. Dítě, které vyrůstá v pozitivním a přátelsky naladěném prostředí, dosahuje mnohem lepších výsledků než stejně nadané dítě, které nemá tolik štěstí a jehož okolí je negativní. Toto dítě nedostává kladnou odpověď dospělých na své chování, a proto se už nesnaží tolik jako dítě, které tuto kladnou reakci dospělé osoby má. Nevidí důvod. Proč? Jeho vývoj učení je tím velmi narušen, postupuje mnohem pomaleji a často si i vytváří nesprávné návyky.

„Nálady jsou důsledkem celkového psychického a somatického stavu individua, v jejich utváření se uplatňují jak minulé zkušenosti, tak i očekávání a vědomí určitých životních perspektiv, ale i stav organismu, spojený např. s průběhem metabolických procesů.

Takové emoce jako zklamání, úzkost, naděje a pocit jistoty mohou v čase doznívat a znovu se vracet tak, že si jedinec vždy plně neuvědomuje jejich příčiny.“ (Nakonečný, 2003, Psychologie osobnosti, str. 93)

1. 2. 2 Důvěra ve schopnosti dětí

Při učení dětí je velmi důležitá důvěra dospělých – rodičů, učitelů, vychovatelů, kteří je podporují v jejich aktivitách, ovlivňují jejich činnosti a hlavně hodnotí kladně každý i sebemenší úspěch, posun k lepšímu.

Samozřejmě, že nemůžeme hodnotit celou skupinu dětí (třídu) jako celek, kdy vyzdihneme jen nejlepšího žáka, ale k hodnocení přistupujeme individuálně a měli bychom kladně mluvit o zlepšení každého jednotlivce. Takovéto hodnocení přináší žákům zdravé sebevědomí a hlavně chuť do dalšího učení. Takže pochvala, kladné hodnocení je hnacím motorem - motivací dětí k tomu, aby zlepšovaly své schopnosti a dovednosti. Snažme se tedy vidět každého žáka jednotlivě, podporujme ho v jeho snažení a hlavně zaznamenejme jeho zlepšení a dejme mu kladnou zpětnou vazbu.

1. 3 VZOROVÁ SCHÉMATA

„Mozek se učí tříděním obrovského množství podnětů, rychlým zpracováním tisíců jednotek informací, které do něj dorazí přes všech devatenáct smyslů. Zřejmě (a naštěstí) jsou tyto informace zpracovány mnohonásobnými cestami a mnohými způsoby. Představte si, že by mozek zpracovával současně jen jeden druh informací, např. nejdřív informace zrakové, potom sluchové, potom tělesně pohybové atd. Jestliže by tomu tak bylo, naši předkové by byli rozsápáni a napůl stráveni šavlozubým tygrem ještě dříve, než by měl jejich mozek potuchu o tom, že někde nablízku tygr připravující se k útoku vůbec je!“ (Konvalinková, Olsenová, 1995, Integrovaná tematická výuka, str. 52) Tento citát mě přivádí k myšlence výchovy malých dětí, kdy je v podstatě zahrneme různými vjemy a necháme na nich, na jejich mozku, co si z toho vyberou. Matky na svá miminka mluví v celých větách, vyprávějí jim příběhy, čtou pohádky, berou je s sebou na různá místa: (lékař, kancelář, obchod, park, chalupa, rušná ulice...).

1. 3. 1 Vývoj dětí

Mozek dětí se neustále snaží vnímat a hledá za všech situací vzorová schémata. Zprvu rozlišuje jen příjemné od nepříjemného, proto se dítě po několikáté návštěvě lékaře rozpláče už v čekárně, neboť jeho mozek zde už několikrát zaznamenal nepříjemné pocity. To samé se děje během vývoje dětí stále. Předškoláci neomylně poznají psa, i když jednou viděli jezevčíka, podruhé kokršpaněla a teď je to bernský salašnický pes. Jejich mozek neskládá dohromady jednotlivé části: čtyři nohy, ocas, srst..., ale zareaguje na souhrn určitých charakteristik a použije vzorové schéma – pes.

Ačkoli se tedy může zdát, že přívál zvuků, barev, vůní a jiných dějů je pro dítě nevhodný, opak je pravdou. Poskytneme-li mysli bohaté množství podnětů, tak se v mozku vytvářejí četná vzorová schémata, která nám život usnadňují. Podruhé či potřetí už víme, jak reagovat. „Čím více vstupů, tím pohotověji se dítě učí.“ (Konvalinková, Olsenová, 1995, Integrovaná tematická výuka, str. 55)

Můžeme to pozorovat na dětech zdravých, ale zanedbávaných svými rodiči, kteří jim neposkytnou dostatek podnětů pro jejich zdárný rozvoj. Tyto děti oproti vrstevníkům zaostávají, jejich mozek neměl dostatek podnětů pro vytvoření vzorových schémat. „Stručně řečeno, mysl je geneticky uzpůsobena tak, aby se učila z přirozených komplexních situací přirozeného světa.“ (Konvalinková, Olsenová, 1995, Integrovaná tematická výuka, str. 56) Dětem bychom při učení měli poskytnout dostatečný kontakt s reálným světem, který je plný dějů. Měli bychom s nimi o tom hovořit, samozřejmě přiměřeně jejich věku. Vysvětlovat věci neznámé a přibližovat je pomocí již poznaného. Například výuka pomocí projektů je velmi vhodná, u žáků podněcuje jejich zájem o věc a tím je motivuje pro vyhledávání a zapamatování si určitého penza informací. Takto získané informace žák dokáže tvořivě využít při dalším studiu nebo v reálném životě.

Neučíme se proto, abychom paní učitelce přeříkali několik za sebou poskládaných slov, kterým stejně nerozumíme, ale učení nám má dát dobrý základ pro život, v němž jsme schopni používat veškeré své znalosti, máme dostatek vzorových schémat, takže jsme i velmi pohotoví a svůj život žijeme uspokojivě a radostně.

1.4 SEDM TYPŮ INTELIGENCE

Každý jedinec má k dispozici určité penzum dovedností, které mu umožňují se vypořádat se svými životními situacemi, do nichž se dostává, a tím dosáhnout určitého výsledku, chovat se účelně, či se adaptovat na prostředí. Inteligenci můžeme pojmut velmi úzce, jen jako určitou dispozici. D.O.Hebb rozlišuje dva druhy inteligence: vrozenou a enviromentální – danou prostředím, vzděláním a kulturou. Mě zaujalo dělení inteligencí v knize Integrovaná tematická výuka.

„Sedm typů inteligence podle Gardnera:

Logicko matematická

Jazyková (lingvistická)

Prostorová

Tělově pohybová (kinestetická)

Intrapersonální

Interpersonální“ (Konvaliková, Olsenová, 1995, Integrovaná tematická výuka, str. 62)

1.4.1 Využití inteligence

Inteligence nám pomáhá při osvojování nových vědomostí, překonávání obtíží, správně se chovat v prostředí, kde se nacházíme, pomáhá nám naplňovat naše sny a cíle. „Každý typ inteligence je relativně nezávislý na ostatních, má svůj vlastní průběh vývoje – svá citlivá a vrcholná období. Každý typ působí v jiné části mozku. Každý typ existuje ve VŠECH kulturách.“ (Konvalinková, Olsenová, 1995, Integrovaná tematická výuka, str. 61)

Učitel by měl u žáků rozvíjet všech sedm popsaných inteligencí, a to nejen v předmětech jim speciálně určených. V hodinách matematiky samozřejmě rozvíjíme především inteligenci matematickou, ale při čtení slovních úloh a jejich pochopení se dostáváme k inteligenci jazykové. Určitě také zaměstnáme prostorovou inteligenci, když podle náčrtků či map budeme stavět z kostek budovy. Některé děti zapojí i intrapersonální inteligenci, kdy projeví smysl pro nezávislost, budou si stát za vlastním řešením a v diskusích si ho obhájí. Interpersonální inteligenci podpoříme tak, že děti necháme pracovat ve dvojicích či skupinkách, tak aby si dokázaly rozdělit činnost a vzájemně si pomáhaly. Vynechala jsem jen tělově pohybovou a hudební inteligenci, ale není problém najít písničku nebo říkanku a doplnit ji s dětmi pohybem.

To samé se děje i v ostatních předmětech. Vezmeme-li v úvahu výtvarnou výchovu a projekt „Město nemusí být bludiště“, tak mám pocit, že jsem nevynechala ani jednu ze zmíněných inteligencí.

Logicko matematická	Plastické město
Jazyková (lingvistická)	Moderní stavba, Plastické město, Stavíme město
Tělově pohybová	procházky po městě, které předcházely celému projektu
Hudební	naslouchali jsme zvukům města v parcích i na rušných křižovatkách
Intrapersonální	každé z dětí si vytvořilo vlastní návrh, výkres, ztvárnilo své vlastní emoce a zážitky
Interpersonální	děti pracovaly ve skupině nebo ve dvojicích: Stavíme město, Plastické město, Městská dlažba, Moderní stavba, Dopravní křižovatky, Plán města, Tajemné město

1.5 SPOLUPRÁCE

Pro dnešní společnost je důležité, aby se žáci naučili pracovat s druhými, diskutovat o problému, dohodnout se na jeho řešení a rozdělení společného úkolu tak, aby každý z nich udělal tu část, která mu nejvíce vyhovuje a nejlépe ji zvládne. „Spolupráce – žáci, kteří se učí navzájem a jsou si jeden druhému resonanční deskou – to je základní složka prostředí pro mozkově kompatibilní učení.“ (Konvalinková, Olsenová, 1995, Integrovaná tematická výuka, str. 87) Spoluprací máme na mysli skupinu dětí, která pracuje společně pro společný cíl. Tato spolupráce podporuje pojmové učení, tvořivé řešení problémů, zlepšuje komunikaci mezi žáky a učí je, jak být úspěšnými členy skupiny.

1.5.1 Pravidla soužití

Pro spolupráci ve třídě je důležité zavést pravidla soužití: „důvěra, pravdivost, aktivně naslouchat, neshazovat, osobní maximum.“ (Konvalinková, Olsenová, 1995, Integrovaná tematická výuka, str. 37) Ve škole by mělo být „bezpečné“ prostředí - spoléhám se na druhé, s důvěrou se obracím o radu či pomoc, jsem odpovědný za své jednání i práci, umím vyslechnout názory druhých a rozhodně neopovrhuji ostatními, jejich myšlenkami, výtvary i dovednostmi, naopak si každého vážím.

1. 5. 2 Tvoření skupin

Se spoluprací souvisí i rozdělování do různě početných skupin, kdy učitel bere v úvahu schopnosti žáků, pohlaví, věk, zájmy... Skupiny by se měly pro různé činnosti střídat, aby byli žáci nuceni přizpůsobovat se rozdílným podmínkám. Spolupráce je výhodná jak pro vynikající žáky, tak i pro žáky slabší. Někteří začnou vynikat v organizačních schopnostech, další budou skupinou ceněni pro své vědomosti a někteří pro svoji píli a pracovitost. Každý z nich má možnost v něčem vyniknout a být platným a užitečným členem skupiny. Ve skupině se učíme i mnoha dalším dovednostem - ohleduplnosti, úctě k druhému, jsme schopni pomáhat druhým, když se zrovna něco nedaří, tvořivě začínáme řešit problémy a učíme se vést skupinu i respektovat a následovat vedení jiných.

„Společným cílem ve třídě je dosáhnout dokonalého zvládnutí a kompetencí v dovednostech a vědomostech, které mají použití ve skutečném životě, což je něco zcela jiného než splnit zadaná cvičení.“ (Konvalinková, Olsenová, 1995, Integrovaná tematická výuka, str. 86)

1. 5. 3 Spolupráce v projektu

Pro můj projekt „Město nemusí být bludiště“ se spolupráce velmi hodila. Na některá témata jsem žáky rozdělila do skupin po čtyřech, kdy jsem většinou respektovala jejich přání, s kým budou pracovat. Vytvořili většinou skupiny dívčí a chlapecké a jejich spolupráce fungovala velmi dobře. Další témata byla vhodná pro dvojice a na některých pracovali žáci samostatně. „Pokud má být výuka ve skupinách vedena účinně, vyžaduje od učitele ochotu být trpělivý a pružný, a víru, že spolupráce je přínosná jak pro celek, tak pro každého člena skupiny.“ (Konvalinková, Olsenová, 1995, Integrovaná tematická výuka, str. 88)

1. 5. 4 Spolupráce jako prostředek

Spolupráci není důležité používat vždy a za každých okolností, ale na úkoly k tomuto účelu vhodné, kdy společná práce pozvedne učení na vyšší úroveň.

Spolupráce nemá být cíl, ale prostředek k dosažení námi vytyčeného cíle, kdy děti společně dochází k realizaci celého projektu, řešení náročných úloh nebo zpracování materiálů k určitému tématu. Jednotlivec by se s takovým úkolem jen těžko vypořádal, ale skupina různě nadaných dětí dokáže nevídané. Přínosem je obohacení o nové vědomosti,

zkušenosti i dovednosti a k tomu ještě dobrý pocit, že „jsme to zvládli“, a bez pomoci dospělých, jen s odborným vedením učitele, který nic za nás neudělá, ale poskytne radu, literaturu,...

1.6 HODNOCENÍ ŽÁKŮ

Hodnocení žáků je nedílnou součástí učebního procesu. „Hodnocení je dovednost intelektuálně vysoce náročná, která umožňuje člověku na základě subjektivního přístupu rozlišovat v okolním světě jevy důležité od nedůležitých a mezi důležitými jevy dobré od špatných. Hodnocení patří neoddělitelně k hodnotám, souvisí s jejich uvědomováním, objevováním, vyzdvihováním nebo zpochybňováním a kritizováním.“ (Slavík, 1999, Hodnocení v současné škole, str. 22).

1.6.1 Hodnocení v běžném životě

Ve svém běžném životě hodnotíme denně dění kolem sebe, vyjadřujeme se k tomu, co se okolo nás děje, hodnotíme své děti, blízké osoby nebo situace, o kterých se dozvídáme z novin nebo televize. Hodnotíme ale na základě svých znalostí a zájmů a většinou je toto hodnocení velmi subjektivní. Rozhodujeme se neustále a téměř vždy tím sledujeme nějaký cíl.

„Každé rozhodování v sobě v podstatě skrývá i procesy hodnocení, tedy hodnocení jevu, situace, svých možností konkrétních podmínek a jejich vlivu apod.“ (Kolář, Šikulová, 2005, Hodnocení žáků, str. 12)

1.6.2 Hodnocení ve škole

Ve škole hodnotíme výsledky práce žáků, ale i samotný proces učení. Svým hodnocením vždy sledujeme určitý cíl, kterého chceme u žáků dosáhnout: motivaci žáka, vyjádření uznání, poskytnutí zpětné vazby... K tomuto účelu používáme různé prostředky. Hodnocení může být vyjádřeno slovně, pochvalou, známkou, procenty, žák získá příslušný počet bodů, obrázek... A samotný žák na toto hodnocení vždy zase reaguje buď svým vnitřním přijetím, nebo odmítnutím. Kladné přijetí hodnocení mu umožní dále se zdokonalovat ve svých činnostech, je podmínkou jeho seberozvoje a sebepoznání.

1. 6. 3 Formy hodnocení

„Hodnocení je zaujímání a vyjadřování kladného nebo záporného stanoviska k různým činnostem a výkonům žáků při vyučování, které může mít v praxi nejrůznější formy: od souhlasného pokývnutí hlavou, přísného pohledu, tónu hlasu, kladné či negativní poznámky, zájmu o osobnost žáka, pochvaly či napomenutí, odměny či trestu až po známku, případně podrobnější analýzu výkonu včetně závěrečného hodnotícího soudu aj.“ (Skalková, 1971, str. 95)

1. 6. 4 Historie i současnost v hodnocení

Ve škole se hodnotil žák od nepaměti a velmi systematicky. Většina hodnocení byla založena na srovnávání vrstevníků ve třídě, kdy byl vyzvednut žák s nejlepšími výsledky a kárán žák s výsledky nejhoršími. Dnes převažuje u učitelů hodnocení individuální, kdy zaznamenáváme zlepšení každého jednotlivého žáka a dáváme mu tím zpětnou vazbu. Takovéto hodnocení mnohem více žáka motivuje k překonávání překážek a zdolávání školních obtíží. V systému, kdy jsme vyzdvihovali jen žáka nejlepšího, se slabší žák nemusel dočkat pochvaly za celý školní rok. Byl totiž stále o krůček zpět za nejlepším žákem, jeho zlepšování nikdo neoceníl a to není příliš motivující.

„Hodnocení výkonů žáka pomáhá žákovi odhalovat a poznávat své možnosti, sledovat své pokroky v učení a hodnotit je, porovnávat výsledky své práce s výsledky spolužáků a vyrovnávat se s neúspěchem.“ (Kolář, Šikulová, 2005, Hodnocení žáků, str. 19) Pro dítě je velmi důležité, aby bylo dobře hodnoceno svým okolím a především pro něj významnými lidmi: matka, otec, kamarád, učitel... Každý chce totiž někam patřit a být v tomto prostředí dobře vnímán a akceptován. Bez kladného přijetí svým okolím mají žáci velmi malé sebevědomí, je tím deformována jejich osobnost a rozhodně nedosahují takových výsledků, jakých by byli schopni v případě přijetí opačného.

1. 6. 5 Typy hodnocení

Učitel může při svém hodnocení žáků využít mnoha typů hodnocení: hodnocení vnější, vnitřní, sociálně normované, individuálně normované, finální, kritériální, diagnostické, interní, externí, neformální, formální, průběžné, autentické, portfoliové,...

1. 6. 6 Úloha hodnocení ve výuce

Hodnocení ve vyučování má svoji nezastupitelnou úlohu a je velmi nevhodné tuto součást vynechávat třeba jen proto, že „nám na to nezbyl čas“. Děti potřebují mít zpětnou vazbu, potřebují si o výsledcích své práce promluvit, vidět tuto práci v kontextu třídy a nejlépe ihned po činnosti. Pozdější hodnocení už není tak účinné, žáci už mezitím měli mnoho jiných prožitků a na původní činnost nemohli ihned reagovat.

V současné době vznikají na školách diskuze, zda hodnotit žáky stále známkou, nebo přistoupit ke slovnímu hodnocení. Mnoho škol zatím zůstává u známek, v některých používají obě varianty, které se vzájemně doplňují, někde mají pouze hodnocení slovní, avšak často doplňované různými body, procenty, ...

1. 6. 7 Výzkum hodnocení

Z různých výzkumů vyplynulo, že „pokud bychom chtěli změnit některé stránky školního hodnocení, např. odstranit klasifikaci a nahradit ji např. slovním hodnocením, bude zřejmě nutné změnit celý systém vyučování (změnit cíle, obsah, metody a formy práce, změnit učební činnost žáků i činnost učitele).“ (Kolář, Šikulová, 2005, Hodnocení žáků, str. 80)

Klasifikace známkou je v naší škole silně zakořeněna a ke změnám dochází opravdu jen velmi pomalu. Ono totiž nemá smysl zavést klasifikaci slovním hodnocením příkazem, na to nebudou připraveni pedagogové, žáci ani rodiče. Škola a celý systém musí „dozrát“ ke změnám a teprve tehdy budou tyto změny obratem k lepšímu.

1. 6. 8 Hodnocení jako motivace

Hodnocení, ať už si pedagog zvolil jakoukoli formu, by mělo být spravedlivé vůči žákům, mělo by odpovídat jejich schopnostem a zároveň je povzbudit k další práci. V učitelově hodnocení se vždy objevuje subjektivní pohled, ale jde o to, že žáci tím nesmí být nijak poškozeni. Např. v hodnocení výtvarných prací silně převládá subjektivní názor učitele a jen těžko se bude snažit o objektivitu. Proto bychom v těchto hodinách měli přistoupit k hodnocení vzájemnému, kdy uspořádáme výstavku a spolužáci vyjádří své pocity z výtvarných prací (už zde není jen jeden názor učitele), nebo žák sám představí výtvarné dílo a prezentuje ho před třídou. Hodnocení známkou mi v těchto případech připadá velmi

nevhodné, poněvadž pokud děti zaujmeme svým námětem, snaží se vždy o co nejlepší výsledek. Každý z nich však k tomu má k dispozici jinou dávku talentu. Ve výtvarné výchově by mělo převládat pozitivní hodnocení, které může vypovídat o zvládnutí výtvarné techniky, dobré manuální zručnosti...

„Právě pozitivním hodnocením zdůrazňujeme nejen ocenění výsledku, ale na prvním místě cesty, kterou se žák k výsledku dostal – metodu, píli, houževnatost, cílevědomost, aj.“ (Kolář, Šikulová, 2005, Hodnocení žáků, str. 107) K pozitivnímu hodnocení lze ještě připojit, jak přistě postupovat, na co se zaměřit, tak aby se žák posunul ve své práci dále a byl úspěšný. „Pozitivní hodnocení je potvrzením žákova úspěchu a úspěch je silným motivačním faktorem, který posiluje žákův zájem o vykonávané činnosti, posiluje pocit sebedůvěry ve své vlastní síly.“ (Kolář, Šikulová, 2005, Hodnocení žáků, str. 107)

1.7 MENTÁLNÍ MAPOVÁNÍ

V hlavě nosíme spoustu myšlenek a je třeba je nějakým způsobem roztrždit. Pokud se budeme zabývat přírodou, zaměříme svoje myšlení na rostliny, zvířata, čistotu vody, ovzduší... K tomuto zmapování našich myšlenek slouží právě mentální mapování, nebo jinými názvy: „pojmové mapy, slovní předevo, pavučina, síťové znázornění, trsové nebo hnízdové či shlukové uspořádání, mapy mysli, myšlenkové spojnice, větvené myšlenky, strukturované přehledy či grafické znázornění.“ (Fisher, 1997, Učíme děti myslet a učit se, str. 71) Jak je vidět, tak pro jednu činnost máme mnoho názvů, asi proto, že tato činnost je pro přemýšlení, učení, orientaci v nových poznacích velmi důležitá.

1.7.1 Naše myšlenkové mapy

My sami, aniž o tom víme, nosíme v sobě mnoho myšlenkových map, které nám slouží k nacházení vztahů mezi pojmy, místy a symboly. Snadněji si tak určité věci zapamatujeme a zpětně vybavujeme vědomosti, které se nám hodí při vstřebávání dalších poznatků, lépe si tyto pojmy propojujeme a dokážeme je použít v nezvyklých kombinacích, kdy přicházíme na řešení našich problémů, či si jen lépe propojíme vzájemné vztahy myšlenek. Mentální mapy mohou být při učení velmi významnými nástroji.

1. 7. 2 Paměť

„Paměť je především procesem vytváření vazeb, spojů a asociací mezi novou informací a již existujícími strukturami znalostí. Paměť závisí značnou měrou na klíčových slovech a klíčových pojmech, které – jsou-li správně zapamatovány – se převádějí z krátkodobé paměti do paměti dlouhodobé. Propojováním informace s již existujícími sítěmi znalostí dospíváme k novým formám porozumění.“ (Fisher, 1997, Učíme děti myslet a učit se, str. 71) Pokud si z daného problému nedokážeme vybrat to podstatné - nejdůležitější pojmy a nevytvoříme si v naší mysli strukturu nového problému, který je ještě propojen s našimi jinými vědomostmi, tak je naše nové poznání velmi neúplné, útržkovité a budeme si ho hůře vybavovat.

1. 7. 2 Ukládání vědomostí

Většinou sice mluvíme ve větách, ale pro zapamatování, ukládání vědomostí a následné vybavování nejsou věty právě nejlepším nástrojem. Lépe je zapamatovat si určitou „kostru“, myšlenkovou mapu, podle níž dokážeme zrekonstruovat celý soubor vědomostí. „Pojem je myšlenka, která vnáší řád, je to abstrakce, která spojuje řadu faktů a pokouší se vysvětlit je tím, že je pořádá do kategorií nebo tříd. Pojmy nám pomáhají třdit a uspořádávat myšlenky a prožitky, poskytují nám označení, která těmto uskupením myšlenek dáváme.“ (Fisher, 1997, Učíme děti myslet a učit se, str. 73)

Pojmy jsou výtvořiny lidské mysli, které nám definují určitou skutečnost a pomáhají nám rozumět světu kolem. Děti by při získávání nových vědomostí měly vědět nejen jak pojem začlenit do již známé struktury, ale měly by i znát jeho přesný význam, protože často některé pojmy užívají nesprávně.

1. 7. 3 Dvě úrovně vytváření pojmů

Vygotskij rozlišil dvě úrovně vytváření pojmů: spontánní a vědecké. Spontánní pojmy si osvojujeme přímo svými smysly – díváme se na svět, vnímáme ho hmatem, čichem, posloucháme zvuky kolem sebe a z těchto vjemů si složíme svoji zkušenost a uložíme si ji do paměti. Například fialka – hmatem vnímáme, že je to rostlina velmi křehká, cítíme její vůni, vidíme barevnost. Vědecké pojmy jsou zkušenosti, které jsme si ověřili jen prostřednictvím řeči, takže s pomocí atlasu můžeme znát mnoho dalších rostlin, aniž bychom je sami měli

možnost pozorovat na rozkvetlé louce. Při učení není možné, aby všechny pojmy byly spontánní, v prostředí školy toto není možné zajistit, proto vědecké neboli abstraktní pojmy jsou velmi důležitým nástrojem, který lze užít v různých oblastech učení.

„Abstraktnější pojmy se však snadno mohou odtrhnout od bezprostředního prožívání a pozbyt tak spojení s pojmy každodenního života.“ (Fisher, 1997, Učíme děti myslet a učit se, str. 75)

1. 7. 4 Vymezování pojmů

Neustálé vysvětlování a vymezování pojmů je úplnou nezbytností v procesu učení. Mentální mapování nám slouží k viditelnému znázornění pojmů, jejich propojení a především k jejich rozšíření. Při učení vždy postupujeme od známého k neznámému, takže v tomto případě si zmapujeme a graficky znázorníme už poznané a teprve k tomu připojíme to, co je pro nás nové a rozvíjející. Takto se i ukládají naše vědomosti v paměti mnohem lépe než z paměti naučená „říkanka“.

1. 7. 5 Grafické znázornění

Mapováním myšlenek zjistíme, co už děti o daném tématu vědí, co je napadá v této souvislosti, o čem přemýšlejí a co by se chtěly ještě dozvědět. Tuto metodu lze ve škole využít ve všech předmětech. Existuje mnoho grafických znázornění, která mohou děti používat. Nejznámější je asi forma pavučiny, ale můžeme znázornovat i sled kroků lineárně nebo jako množinu, v níž se z části některé prvky prolínají, může to být řetězec nebo síť různě na sebe navazujících pojmů, rozličeně propojených. Každému dítěti bude možná vyhovovat jiné grafické provedení, a proto bychom je měli seznámit s jejich různými způsoby a nechat na nich, co si sami vyberou. „Výzkumy ukazují, že neexistuje žádný obecně nejlepší způsob, který by vyhovoval všem lidem.“ (Fisher, 1997, Učíme děti myslet a učit se, str. 84)

Mentální mapování pomáhá žákům lépe si učivo strukturovat, zapamatovat a snadněji si k takto získaným poznatkům přidávají další. Lépe se nad myšlenkovou mapou pracuje i s celou třídou, kdy si můžeme shrnout vše o daném problému a diskutovat o něm. Grafické znázornění u žáků zapojí při učení i další smysly, takže pojem nejen slyší, ale zapisují ho a následně vidí v síti mapy.

1.8 POZORNOST

Pozornost dětí při vyučování záleží na motivaci, zájmech, ale i únavě nebo psychickém stavu žáka. Při školní práci je pozornost velmi důležitá. Děti sledují výklad učitele, soustředí se na vlastní práci, poslouchají názory i odpovědi spolužáků. „Pozornost je proto mimořádně důležitým činitelem determinujícím učební výkonnost a školní úspěšnost.“ (Lokša, Lokšová, 1999, Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole, str. 53)

Pokud se tedy žák nedokáže soustředit na školní výuku, tak začíná zaostávat za svými vrstevníky a rozhodně nedosahuje výsledků, které by odpovídaly jeho intelektu. Schopnost koncentrovat se je nutná při výkladu, čtení, psaní, řešení matematických úloh, ale i při skupinové práci nebo i v hodinách výchov. Pokud žák selhává ve školní práci právě z těchto důvodů, je potřeba, aby učitel jeho koncentraci rozvíjel.

1.8.1 Rozvíjení pozornosti

„Koncentraci pozornosti je možné rozvíjet nejen specifickými pedagogickými opatřeními, ale i pomocí různých speciálních cvičení a technik. Mezi ně patří i techniky psychofyzického uvolňování, které přispívají ke zvyšování celkové psychické i tělesné výkonnosti žáků a k zlepšování jejich pozornosti.“ (Lokša, Lokšová, 1999, Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole, str. 60) Podstata pozornosti spočívá ve střídání procesů vzruchu a útlumu v mozkové kůře, které se projeví jako podráždění určitých nervových center. „Každé ohnisko podráždění vyvolává v mozkové kůře útlum okolních částí, přičemž se neustále nerovnoměrně pohybuje z jedné části mozkové kůry do druhé.“ (Lokša, Lokšová, 1999, Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole, str. 55) Tento proces zajistí zaměření pozornosti například na nezvyklý zvuk, divný pach apod. Člověk ihned zjišťuje, o co se jedná, a tato jeho rychlá reakce mu může v krajním případě i zachránit život.

1.8.2 Využití nových poznatků ve výuce

Ve vyučovacím procesu by měl pedagog využívat všech poznatků týkajících se pozornosti, neopomenout vývojové zákonitosti, kdy mladší děti potřebují častější změny činností nebo pauzy, měl by také používat zajímavé formy práce a relaxační cvičení.

1. 8. 3 Dva druhy pozornosti

Existují dva druhy pozornosti – úmyslná a neúmyslná. Neúmyslná pozornost (mimovolná, pasivní) souvisí s reflexními postoji a udržuje se bez vědomého úmyslu člověka. Úmyslná pozornost (aktivní, volní) je vědomá a řízená, člověk si sám vybírá, na co nebo na koho se zaměří – tento objekt nás sám o sobě neupoutává, ale my svoji pozornost z určitých důvodů zaměříme právě tam.

„Oba druhy pozornosti spolu souvisí, úmyslná pozornost se vyvíjí z neúmyslné v souvislosti s rozvojem vůle, myšlení a charakteru člověka.“ (Lokša, Lokšová, 1999, Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole, str. 56) Lidé stále častěji svoji pozornost dělí mezi dvě a více činností. Někdy je to nutné, například při řízení auta, jindy ne (současné telefonování, sledování televize, vaření), ale děláme to. Rozdělování pozornosti je u dospělých samozřejmostí, ale děti na prvním stupni to ještě nedokážou. Měly by se vždy věnovat jen jedné činnosti, kterou udělají svědomitě. Zadávání několika úkolů, prací nebo činností současně u dětí nevede k jejich vypracování, ale udělají jen část a zbytek zapomenou. Pokud tedy chceme, aby malé děti pracovaly na svých úkolech kvalitně, zadávejme jim jen jednu činnost a s další počkejme, až budou hotovy.

1. 8. 4 Roztržitost

S pozorností souvisí i roztržitost, je opakem koncentrace pozornosti. Takový člověk se nedokáže delší čas věnovat nějaké práci, přeskakuje od jednoho k druhému a nic neudělá pořádně. Důvodem může být velká únava, choroba, stres, vnitřní nevyrovnanost, strach, nejistota... „Všechny stavy roztržitosti mají jedno společné – člověk do určité míry přestává ovládat řízení koncentrace pozornosti a tím i úplnou orientaci v okolní realitě. Lehce podléhá nepříjemným myšlenkám, fantazii, záporným emocím a představám. Jeho vnímání je nepřesné a nejasné. Většinu pracovního i volného času věnuje nepodstatným věcem.“ (Lokša, Lokšová, 1999, Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole, str. 59) Takový stav u dětí ve škole snižuje schopnost učit se a je častou příčinou toho, proč tyto děti ve škole selhávají. Učitel tomu může předcházet vhodným výběrem učiva, stanovením si přesného cíle, dobrou přípravou, správným postupem a také dbá na věkové zvláštnosti dětí.

1.9 VÝVOJ KRESBY

Stejně tak, jako se vyvíjí dítě, když roste, tak se vyvíjí i jeho výtvarný projev. Ten souvisí s vývojem jeho motorických i mentálních schopností. Je to jeho potřeba zachytit své zážitky a podělit se o ně s druhými.

1.9.1 Skvrny

Nejmenším dětem většinou do rukou vůbec barvy nedáme, máme oprávněné obavy, že by je snědly nebo „opatlaly“ všechno kolem sebe. „Kdyby rodiče umožnili dítěti, jemuž ještě není rok, aby malovalo, zcela určitě by udělalo skvrny.“ (Davidov, 2001, Kresba jako nástroj poznání dítěte, str. 21)

Roční dítě už zvládne držet pastelku nebo tužku a čmárá všude kolem sebe, ani mu příliš nevadí, že některé čáry skončí mimo papír. Kresbu si užívá, i když jeho pohyby jsou ještě neobratné.

1.9.2 Čárání

„Čárání“ dítěti vydrží přibližně do dvou až tří let, své kresby různě pojmenovává, většinou podle okamžitého nápadu. Kresbu má hotovou během chvilky, protože neudrží pozornost delší dobu. Běžně se stává, že jde kreslit koníka, ale během práce si to rozmyslí a pak nám oznámí, že nakreslilo kočku.

1.9.3 Hlavonožec

Kolem tří let dítě začíná kreslit tzv. „hlavonožce“, kdy maluje kolečko se čtyřmi čárkami. Kolečko představuje hlavu i trup dohromady a čárky jsou končetiny. Období „hlavonožců“ prožívají děti do pěti let. Během této doby se hodně zdokonalí, „hlavonožec“ už má nějaké detaily jako oči, uši, ústa nebo pupík. Kolem pátého roku dítě přidává ještě jedno další kolečko, které znázorňuje trup, takže už zde máme trup oddělený od hlavy. Zároveň děti začínají přidávat další detaily jako prsty, vlasy, obličej.

1. 9. 4 Nástup do školy

Kolem šestého roku děti zvládnou nakreslit lidskou postavu. „Dítě do kreseb promítá celé své „já“ – když kreslí „pána“, není pochyb, že kreslí samo sebe.“ (Davido, 2001, Kresba jako nástroj poznání dítěte, str. 53) Při zápisu do školy je právě kresba „pána“ jedním z možných úkolů, které by dítě mělo zvládnout. Postava by měla mít správný počet končetin, trup oddělený od hlavy, na obličejích by měly být oči, uši, nos, ústa, případně i vlasy. Ruce mají mít pět prstů a podle vyspělosti dítěte na postavě najdeme i další detaily (oblečení, knoflíky, kapsy, brýle, čepice,...) Pokud dítě ještě v šesti letech nakreslí pouze „hlavonožce“, tak není něco v pořádku, jeho vývoj se z nějakého důvodu opozdil.

1. 9. 5 Sklápění a transparentnost

V kresbě dětí ve věku od pěti do sedmi let můžeme pozorovat tzv. „sklápění“, kdy dítě chce něco vyjádřit v perspektivě, ale ještě neví, jak na to. Také „transparentnost“ je pro tento věk typická. Dítě nakreslí auto a uvnitř je vidět motor a jiné součástky, nebo postava má na sobě šaty, ale tělo je pod šaty vykresleno. Někdy dítě nakreslí i lidské orgány – žaludek, srdce..., protože si třeba prohlíželo encyklopedii a někdo z rodiny si s ním o tom povídal.

1. 9. 6 Vizuální realismus

Mezi sedmým a dvanáctým rokem nastává období „vizuálního realismu“, kdy se dítě snaží kreslit to, co vidí, snaží se o přenesení skutečnosti na papír, takže pokud bude kreslit auto, už nakreslí jen to, co je opravdu vidět. Motor už tam nebude, ale v okně můžeme spatřit hlavu řidiče.

1. 9. 7 Zobrazování prostoru

Poslední stadium, které počítáme od dvanáctého roku života dítěte, je „zobrazování prostoru“. Dětské kresby jsou už v tomto období propracované a také velmi osobité, často obsahují spoustu různých detailů.

1. 9. 8 Vnitřní svět v dětské kresbě

„Dětská kresba vyjadřuje spíš autorův osobní svět než svět vnější. Pokud kresba zobrazuje vnější svět, ten se stává spíš fantazijním výtvozem než „fotografií“ skutečnosti, je to realita, jak ji vidí a zpracovává dětská mysl a bývá emočně zabarvená.“ (Davido, 2001, Kresba jako nástroj poznání dítěte, str. 27) Na dětskou kresbu bychom se vždy měli dívat s porozuměním a znalostmi, protože je důležitým prostředkem vedoucím k poznání osobnosti dítěte. Kresba je jeho komunikačním prostředkem, poněvadž ještě všechno nedokáže, anebo také nechce vyjádřit slovy. Naslouchejme tedy dětským kresbám!

1. 10 ARTEFILETIKA

Umění by mělo sloužit lidem, být oázou klidu, harmonie uprostřed světa chaosu a stresu. V umění hledáme jeho estetickou, užitkovou a výtvarnou stránku, ale můžeme zde nacházet i léčivou sílu. „Přesvědčila jsem se, že evidentně existují vrstvy lidského vědomí, které jsou lépe dostupné přes umění, prostřednictvím silného emotivního zážitku než přes racionalitu. Umění tak ve své smyslově orientované podstatě nabízí jedinečnou možnost pro terapeutickou invenci.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 16,17) Umění má v sobě určitě obrovskou sílu, kterou mnozí neumějí docenit. Dokáže zasáhnout diváka na jeho citlivých místech, dokáže nám zprostředkovat názory a postoje druhých, umění s námi „komunikuje“ beze slov. Slova slyšíme denně nepřeborné množství a už jsme možná vůči nim i trochu otupělí, ale komunikace umění nás zasahuje jiným způsobem, neotřelým a my začínáme vnímat jasněji a intenzivněji. „Výtvarné umění mi pomohlo komunikovat s lidmi, jejichž jazyk jsem neuměla.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 22)

Umění je pro život člověka velmi důležitou součástí, ať už tvoří opravdová umělecká díla, nebo jen naivní obrázky, sošky či jiné výtvořky. Dává do nich kus sebe, své nálady, emoce, zkušenosti, dává do toho i lásku, pokud tvoří pro někoho blízkého. Při tvorbě se začínají dostávat na povrch naše pocity, které jsme v sobě nosili už dlouho. „Arteterapie se zrodila z touhy vrátit umění, tvořivost do života člověka, a tak mu pomoci překonávat mnohé nepříznivé okolnosti.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 23)

1. 10. 1 Každý je jedinečný

Každý člověk je jiný a jedinečný a každý si našel nějaký způsob, jak relaxuje, čerpá sílu, aby se znovu mohl vrátit ke svým povinnostem. Umění je jednou z forem, která navrácí sílu i radost ze života. „Faktem zůstává, že existuje evidentní paralela ve formální i obsahové stránce mezi kresbami dětí z koncentračních táborů a dnešních dětí, jež jsou onkologicky nemocné, i když je mezi nimi více než padesátiletý časový odstup. Podoby strachu, blízké smrti, boje a úzkosti vyjádřené výtvarnou formou jsou totožné. I teď – stejně jako kdysi tam – pomáhá umění prožívat, uzdravovat se, buduje sebevědomí, důstojnost.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 24) Umělecké aktivity jsou nezbytné pro harmonický rozvoj dětí, umění jim zprostředkovává jiné myšlení, jiné vnímání obrazu, dítě organizuje barvy, tvary i linie, tvoří výtvarný objekt a při tom všem je hlavně samo sebou. Dobře vedené výtvarné aktivity ve školách mohou dětem pomáhat vyrovnávat se se svými problémy, děti si budují sebevědomí, zlepšují si i vizuálně motorickou koordinaci, učí se spolupráci, roste jejich kreativita. „Umělecké aktivity evidentně podporují intelektuální růst dítěte.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 24)

1. 10. 2 Artefiletika není ani výtvarná výchova, ani arteterapie

Výtvarná tvorba člověka vypovídá určitě o jeho nitru, o jeho zážitcích, ale také o jeho kultuře i okolí. Naše „díla“ obsahují vědomé i podvědomé výpovědi o tom, jak se vyrovnáváme se svým životem, s čím se setkáváme, jestli prožíváme smutné či radostné období, je to náš soukromý pohled na svět.

Artefiletika není ani výtvarná výchova, ani arteterapie. „Dotýká se hranic s arteterapií a obrací se především k autentickému zážitkovému poznávání člověka a jeho kultury, k rozvíjení emocionálních, sociálních a tvořivých stránek lidské osobnosti.“ (Roeselová, 1999, Proudý ve výtvarné výchově, str. 193) Artefiletika nám může pomáhat zvládat naše emoce, kterým i lépe porozumíme a můžeme se s nimi i snáze vyrovnat. Pomáhá nám porozumět nejen sobě samým, ale i ostatním lidem a okolnímu světu. „Artefiletika je vedena snahou povzbuzovat duševní síly dětí a předcházet jejich psychickému nebo sociálnímu selhávání v pozdějším věku.“ (Slavíková, Slavík, Hazuková, 2000, Výtvarné čarování, str. 10) Artefiletika pomáhá poznávání okolí a světa, který nás obklopuje, druhých lidí, jejich kultury. Poskytuje nám zkušenosti, které propojují dětský pohled na společnost se skutečností. „Jejím

hlavním záměrem je zprostředkovat dětem cestu ke světu kultury i přírody na základě jejich výtvarných zážitků.“ (Slavíková, Slavík, Hazuková, 2000, Výtvarné čarování, str. 10)

Artefiletika může pomáhat dětem se začleňováním do kolektivu, s komunikací, překonáváním agresivních sklonů nebo se vyrovnávat s jinými nezdary i trápením. Pomáhá nám porozumět sobě samým a uvolňuje. Může kompenzovat nějaký handicap, buduje kreativitu. S pomocí umění můžeme dokonce nalézt i smysl svého života a to není málo.

1. 10. 3 Barvy

Anglický matematik a fyzik Isac Newton (1642 – 1728) se snažil porozumět podstatě světla a nechal při pokusu procházet sluneční paprsky trojbokým hranolem. Objevil, že se světlo rozkládá na barvy spektra. Dále zjistil, že každá z barev má jiný úhel lomu, a proto je lidským okem vnímána jako červená, žlutá, zelená,... Došel k závěru, že podstatou světla, a tedy i barev jsou vlny a že každá barva má jinou vlnovou délku. Stejným způsobem vzniká i barevná duha na obloze, když se sluneční paprsky lámou v kapkách deště.

Barvy používáme všichni, každý z nás má nějaké oblíbené. Děti si vybírají barevné hračky, při kreslení používají pastelky a volí si jednotlivé barvy, kupujeme si barevné oblečení, zvolíme barvy ve svých domovech. Některé barvy jsou vhodné na uniformy, jiné na dresy sportovců. Barvami jsme obklopeni celý život a naše potřeba barev se vyvíjí - někdy potřebujeme změnit barevnost pokoje, oblečení, doplňků... Kupujeme si barevné květiny, aby nám obohatily život. „Je prokázán vliv barev a barevných kombinací na psychické a fyzické zdraví člověka. Barvami se v historii zabývali umělci, fyzici, filozofové a pedagogové.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 114)

Působení barev na člověka je ale individuální. Nicméně barvy máme zařazené i v jazyce. Běžně používáme slovní spojení jako: zelený závistí, barvitý jazyk, černá ovce, bílý jako křída, vidět rudě, černý den, koukáme přes růžové brýle... Dnes je vliv barev na člověka známý a hodně se toho využívá v reklamě, v zařízení veřejných prostor – nemocnice, nákupní střediska, úřady, školy atd.

1. 10. 3. 1 Symbolika barev

Bílá

Bílou vnímáme kladně, protože obsahuje všechny barvy spektra. Je to barva prvních jarních sněženek nebo svatebních šatů, symbolizuje čistotu, nevinnost i naivitu. „Když je bílá

použita přímo na bílý papír, můžeme to interpretovat jako potlačování, ukryvání něčeho uvnitř nebo nechut' přijímat pocity těla.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 117)

Černá

Černá je opakem bílé, je barvou noci, smutku, temna. Černá v kresbách ukazuje na určitou míru úzkosti, v období puberty však vyjadřuje ostych a nepřístupnost vůči okolnímu světu.

Červená

Je barvou života, vitality, ohně a krve, ale i nebezpečí. Kyticí červených růží můžeme vyjádřit sílu našich citů. Pro děti v mladším věku je to barva velmi oblíbená, později ji mají v oblibě děti hyperaktivní a agresivní.

Růžová

Je jemnější červená, symbolizuje lásku, ale i nezralost a naivitu. „V malbách může být používána lidmi s fyzickými příznaky způsobenými nemocí nebo stresem.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 117)

Žlutá

Žlutá je barvou životadárného slunce, jarních květů v přírodě. „Bývá často nazývána barvou levé hemisféry, stimuluje ji a podporuje duševní kapacitu člověka. Lidé preferující žlutou barvu bývají jasní myslitelé.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 118)

Zelená

Barva lesů a přírody, navozuje v člověku rovnováhu a podporuje nervový systém. Je i barvou oblečení lékařů na operačních sálech – navozuje naději a klid. „Děti týrané a sexuálně zneužívané často používají zelenou v kombinaci s červenou, mnohdy v bizarních kombinacích.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 118)

Modrá

Modrá je barva nebe, moře – zklidňuje a konejší. Zároveň ji používáme na uniformách, protože vyjadřuje konzervatismus a povinnost. „Používání modré v šesti letech znamená, že dítě je dobře adaptované. Pokud používá jenom modrou, ukazuje to na přílišnou sebekontrolu.“ (Davido, 2001, Kresba jako nástroj poznání dítěte, str. 37)

Hnědá

Hnědá má výrazné spojení se Zemí, je to barva půdy, kmenů stromů, podzimního listí. Bývá spojována se zádumčivostí a steskem, ale i jako symbol zodpovědnosti a praktického,

rozumného uvažování. „Stejně jako tmavé nevýrazné barvy odráží hnědá špatnou rodinnou i sociální adaptovanost dítěte a jeho různé konflikty. Tyto „regresivní“ barvy s oblibou volí umíněné děti.“ (Davido, 2001, Kresba jako nástroj poznání dítěte, str. 37)

Fialová

Fialová je barva, která má v sobě cosi vznešeného. Tradičně ji nosili králové, kněží a další vysoce postavené osoby. Je to barva dokonalosti, božské inspirace. Malé děti ji příliš nepoužívají, a pokud ano, bývá příznakem neklidu, úzkosti, obtížné adaptace.

1. 10. 3. 2 Interpretace dětské kresby

„Při interpretaci symboliky barev je však nutné přihlížet k mnoha dalším faktorům, jako jsou kulturní vlivy, móda, linie a formy, kombinace barev, jež naznačují konflikt mezi dvěma tendencemi.“ (Davido, 2001, Kresba jako nástroj poznání dítěte, str. 37) Pokud budeme interpretovat dětskou kresbu, tak bychom barvu měli vždy dávat do souvislosti s obsahem kresby, dále musíme vzít v úvahu věk dítěte a mít k dispozici více výkresů od jednoho žáka. Používání teplých barev svědčí o vyrovnanosti, tmavé barvy naznačují tendenci ke smutku, úzkosti i odporu a bledé odstíny mohou mít původ ve špatném zdravotním stavu nebo vyjadřovat citovou nevyrovnanost. „Mezi barvami, podobně jako mezi lidmi, existují různé vztahy. Je důležité všimnout si, jaké barevné kombinace nebo konstelace barev klient používá. Například černá a červená je kombinací vyjadřující hněv, ale i depresi, červená se zelenou vyjadřují konflikt.“ (Šicková – Fabrici, 2002, Základy arteterapie, str. 120)

2 PRAKTICKÁ ČÁST

MĚSTO NEMUSÍ BÝT BLUDIŠTĚ

Výtvarný projekt pro 1. stupeň ZŠ

Praktickou část diplomové práce jsem realizovala na ZŠ Fryčovická v Praze 9, Letňanech. Pracovala jsem s žáky třetí, čtvrté a páté třídy. Společným projektem pro všechny děti bylo „Město nemusí být bludiště“. Každá třída potom pracovala na jiném námětu, který byl vhodný pro danou skupinu dětí.

- Náměty:**
- 2. 1 Město z ptačí perspektivy**
 - 2. 2 Plastické město**
 - 2. 3 Městská dlažba**
 - 2. 4 Moderní stavba**
 - 2. 5 Dopravní křižovatky**
 - 2. 6 Plán města**
 - 2. 7 Stavíme město**
 - 2. 8 Cesta tramvají nebo autobusem**
 - 2. 9 Domovní znamení**
 - 2. 10 Tajemné město**

Zvolila jsem si deset námětů, které se vzájemně prolínají, a přitom se každý z nich může zpracovat úplně jiným způsobem. Při výběru jsem zvažovala atraktivnost pro děti, aby je práce na těchto námětech bavila a měly ze své tvorby radost. Dalším hlediskem byla zvolená výtvarná technika, u níž jsem přemýšlela, zda je lepší použít vodové, či temperové barvy, tuš, voskovky, nebo použít lepidlo a vyjadřovat se prostorově.

Snažila jsem se o to, aby se děti zamyslely nad tvorbou a začaly vnímat své bydliště jinak. Město mohou vidět z velké dálky, výšky, nebo naopak se na něj mohou dívat úplně z blízka a všimnout si jednotlivých maličkostí i detailů, které jsou krásné a mnohdy opomíjené. Město dále mohou vnímat jako síť ulic, křižovatek nebo jako město vysněné, kde by bylo radost žít.

Dalším pohledem je to, jak vnímáme „stáří“ města. Budovy máme úplně nové, moderní nebo chodíme kolem domů, které by nám už toho mohly hodně vyprávět. Město se

také může měnit vlivem počasí. Pokud svítí slunce, může nám město připadat uchvacující, za deště máme pocit, jako by město plakalo, pokud napadne sníh – město se rozzáří v nebyvalých bílých odstínech a na podzim nám ho stromy zbarví do žlutých, červených a hnědých barev.

Město se nám mění před očima v různých ročních obdobích i vlivem různého počasí, působením světla i tmy, ale také tím, jak ho vnímáme my. Jinak ho budeme vnímat jako malé děti, jinak jako mladí studenti a jinak jako dospělí. Tímto projektem jsem na to chtěla upozornit a zároveň i trochu pomoci dětem tuto krásu měnícího se města vnímat. Vždyť o kolik zážitků bychom byli ochuzeni, kdybychom se stále na své bydliště dívali „stejně“.

2.1 MĚSTO Z PTAČÍ PERSPEKTIVY

Toto téma jsem realizovala se čtvrtou třídou na konci školního roku 2009/2010.

Počet dětí: 24

Snažila jsem se, aby se děti podívaly na své město z výšky „jako když pták vzlétne k oblakům a podívá se dolů“. Pro většinu dětí byl tento pohled nový, zvláštní a zajímavý.

Motivace

„Sedíme v kruhu, zavřeme oči a představíme si, že jsme uprostřed města (např. v Praze). Najednou máme možnost létat, využijeme ji a vzneseme se nad město. Letíme nad střechami domů, zahradami, dvorky, ulicemi, náměstími i hřišti, ještě rozeznáváme jednotlivé postavy lidí, stromy a budovy. Letíme ještě výš a vše nám najednou začíná splývat. Pohled na město se jeví úplně jinak. Místo jednotlivých domů, obyvatel a parků vidíme barevné plochy, které se prolínají do sebe a nádherně ladí. Ještě chvíli se díváme a snažíme si tento obraz z výšky zapamatovat. Slétneme zpět na zem a otevřeme oči.“

Pro představu si ještě ukážeme fotografie města ze satelitu, na nichž rozeznáváme pouze hlavní třídy, ale rozhodně nevidíme jednotlivé obyvatele a domy nám splývají do větších celků.“

Výtvarné úkoly

„Zachovejte si svoji představu města z výšky ve své hlavě a pokuste se ji vyjádřit barevně. Použijte temperové barvy a ploché štětce. Snažte se barevně vystihnout vaši představu a používejte k tomu různé odstíny barev – míchejte tempery. Pokud budete váhat, tak se znovu v duchu přeneste na oblohu a vše si ještě jednou prohlédněte“.

Pomůcky: čtvrtka A3
temperové barvy
ploché štětce

Cíle

Cílem tohoto úkolu bylo, aby si žáci uvědomili své pocity, když se dostanou do výšky a pohlédnou na město z úplně nové perspektivy. Nejsou už jen drobnou, bezvýznamnou postavičkou uprostřed veliké aglomerace, ale jsou vysoko a město je najednou malé. Děti si rozvíjí výtvarnou představivost při pohledu na svět shora, schopnost vyjádřit se pomocí barev, míchají různé odstíny a hledají ten správný. Obohacují se o poznatky, které plynou z jejich představ úplně jiného pohledu na známou věc.

Hodnocení

Pro děti nebyl tento námět „Město z výšky“ vůbec jednoduchý. Žádné z nich nikdy neletělo letadlem, a tudíž nemělo možnost vidět naši Zemi z ptačí perspektivy. Motivaci jsem z těchto důvodů udělala delší. Chtěla jsem, aby si každé z nich zkusilo představit naše město ze vzduchu a uvědomilo si, že z domů vidíme opravdu jen střechy a nemůžeme je vidět z boku jako při chůzi městem. Ulice a hlavní třídy se nám mohou vinout jako hadi a spojuvat různá místa.

Děti použily temperové barvy a zkusily se tak vypořádat s tímto úkolem. Některé začaly malovat jednotlivé body, které potom spojily do uceleného pohledu, další to pojaly komplexněji a udělaly si představu většího celku. Výsledný obraz byl opravdu jejich viděním reality města z jiného pohledu. Asi tři žáci potřebovali delší dobu na vstřebání motivace a začali kreslit o něco později. Všichni svůj úkol zvládli a jeho plnění si užívali.

Při závěrečném hodnocení, kdy jsme u tabule na podlaze vystavili všechny práce, někteří nadšeně o svém obraze vyprávěli. Proč ho udělali takovým a ne jiným způsobem a co je vedlo k použití zvolených barev.

2. 2 PLASTICKÉ MĚSTO

Tento námět jsem realizovala ve čtvrté třídě na začátku školního roku 2010/2011.

Počet dětí: 28

Smyslem tohoto námětu bylo rozvíjení prostorové představivosti dětí hravou formou, kdy v roli architektů plánují a staví své město. Zároveň jsem chtěla, aby začaly přemýšlet o tom, jak vypadá okolí jejich školy, jestli se jim toto prostředí líbí, případně jak by ho přetvořily podle vlastních představ.

Motivace

Motivaci předcházelo rozdělení žáků do skupin po čtyřech, kdy jsme jen srazili dvě lavice k sobě a otočili židle. Tímto jsme vytvořili čtyřčlenné týmy architektů, které budou pracovat společně. Žákům jsem řekla: „Vaším úkolem během následujících čtyř hodin (2+2 hodiny) bude vytvoření prostorového návrhu města, ve kterém byste chtěli bydlet. Toto město by mělo odrážet vaše zájmy, přání a vyhovovat vám po všech stránkách. Žít v něm by měla

být radost, protože zde najdeme bydlení svých snů, dostatek parků, sportovišť, ale i dobře naplánované silnice zajišťující rychlé spojení vzdálených částí.“

Výtvarné úkoly

„Společně navrhnete vaše město snů, debatujete o tom, co zde bude, co postavíte v centru a co na okraji, kterým budovám dáte přednost, jak budou domy vysoké, kolik místa necháte na parky a zeleň. Ujasněte si své návrhy, případně je načrtněte a poté se dejte do práce. K dispozici máte lepidlo, čtvrtky a pevný karton. Z těchto pomůcek se pokuste vytvořit co nejvěrnější maketu vašeho navrženého města.“

Pomůcky: čtvrtky A4
pevný karton na podklad
nůžky
lepidlo
fixy

Cíle

Cílem tohoto úkolu je rozvoj jemné motoriky, vytrvalosti, tvořivosti a prostorové představivosti. Děti se učí spolupracovat ve skupině, musí se dohodnout na jednom návrhu a ten potom společnými silami realizovat, rozdělí si a zorganizují práci. Učí se jednoduchým postupem z ploché čtvrtky vyrobit plastický předmět, který v tomto případě znázorní budovu, strom,... K realizaci svých nápadů používají vhodné pomůcky.

Je zde i mezipředmětové propojení s matematikou – geometrií. Žáci nejprve staví z plastových geometrických tvarů budovy, poté sestavují vlastní geometrické tvary, které používají jako základ svých budov. Učí se „obléknout“ krychli nebo kvádr. Využívají přeloženého pruhu čtvrtky ke konstrukci svých modelů.

Hodnocení

Plastické město bylo pro děti úplně nové, neotřelé téma, nikdy předtím ve škole podobný projekt nezpracovávaly. Možná právě proto to pro ně ze začátku nebyl úkol úplně jednoduchý. Udělaly si představu, ve skupinách se domluvily, ale nevěděly, jak začít, jak pracovat se čtvrtkou a lepidlem, aby zhotovily trojrozměrný objekt. Pro lepší představu jsme se podívali na geometrická tělesa, děti si z nich zkusily postavit stavby a následně si zopakovaly něco z geometrie. Po tomto delším úvodu se nadšeně vrhly do práce. Nejprve jim

to šlo pomaleji, ale s přibývajícimi objekty získávaly stále více zručnosti a rozhodně už věděly, jak zkonstruovat budovu podle svých představ, samozřejmě úměrně svému věku. Dětem dalo opravdu hodně práce udělat ze čtvrtky krychli nebo kvádr jako základ budovy. Zato s proužky čtvrtky, které tvořily hrany budov, se jim pracovalo velmi dobře. Rychle přišly na způsob jejich ohýbání pomocí nastřížení pruhu z jedné strany a následného slepení.

Na tomto námětu jsme pracovali celkem čtyři hodiny (2+2) s odstupem čtrnácti dnů. Za první dvě hodiny nebyl výsledek moc vidět, ale mnohé činnosti byly pro žáky poučné. Po čtrnácti dnech už sebevědomě přistoupili k vytvoření vlastního města, které si navrhli. Už jsme se převážně soustředili na manuální výrobu komponentů budov, které dohromady vytvořily jejich ideální město. Ve skupinách si vzájemně pomáhali a velmi dobře si rozdělili práci.

2.3 MĚSTSKÁ DLAŽBA

Toto téma jsem realizovala v páté třídě na začátku školního roku 2010/2011.

Počet dětí: 28

Mým cílem bylo, aby si děti začaly více všimnout detailů, které při běžné procházce městem vůbec nevnímáme, nebo jen velmi okrajově. V týdenním předstihu jsem dětem zadala úkol, aby se při chůzi městem podívaly, po čem chodí, vnímaly různé vzory dlažebních kostek - starých i těch úplně nových.

Motivace

První motivace proběhla týden předem, aby se žáci mohli na tento úkol dostatečně připravit. „Město, to jsou budovy, silnice, auta, parky a hlavně spousta lidí. Tito lidé se po městě pohybují na větší vzdálenosti dopravními prostředky, na kratší vzdálenosti jim stačí vlastní nohy. Chodci se pohybují, jak už z názvu vyplývá, po chodnících. Ty bývají na sídlištích asfaltové, ale v centru města jsou složeny z mnoha a mnoha kostek. Určitě jste už po

takovém dlážděném chodníku šli. Vaším úkolem bude pozorně sledovat, po čem šlapete. Dívejte se pod nohy, vnímejte vzory i barvy, které se nám skrývají pod podrážkami bot a většinou jsou velmi opomíjené. Za týden se stanete návrháři vlastních chodníků, nebo i celých dlážděných náměstí.“

Druhá motivace před vlastní tvorbou. „Určitě se každý z vás během týdne několikrát podíval pod nohy, po čem vlastně chodíme. Co jste viděli? Děti sdělují vlastní zkušenosti: viděly asfaltové chodníky, chodníky vydlážděné moderními i starými kostkami, ale viděly také odpadky, špínu, díry a výmoly – jsou prostě všímavé. „ Takže většina z vás už ví, jak taková mozaika z dlažebních kostek vypadá. Dnes si každá dvojice zkusí udělat vlastní chodník, nebo náměstí. Vyberte si dva barevné papíry, rozstříhejte je na tvary dlažebních kostek a poté si zkuste nějaký vzor složit. Ten, který se vám bude nejvíce líbit, nalepíte na čtvrtku. Dejte se do práce.“

Výtvarné úkoly

„Nejdříve si nastříhejte tvary dlažebních kostek, potom společně začněte vymýšlet a skládat různé vzory, objevujte, jakými způsoby mohou být složeny. Musíte se shodnout na jedné variantě a tu potom realizovat. Vybraný vzor nalepte na připravenou čtvrtku. Pracujte společně.“

Pomůcky: čtvrtka A3
2 barevné papíry
nůžky
lepidlo
tužka a pravítko

Délka aktivity: 4 hodiny + domácí příprava

Cíle

Rozvíjet výtvarnou představivost i fantazii při vytváření návrhu dlažby na chodník, náměstí. Učit se spolupracovat ve dvojici, umět prosadit své nápady, ale také umět respektovat práci druhého. Rozvíjet jemnou motoriku při stříhání barevného papíru a následném lepení.

Hodnocení

Práce dětí probíhala spontánně, děti byly připravené, opravdu se každé z nich podívalo, po čem chodí a společně jsme si sdělili své dojmy. Poté každý z dvojice nastříhal

jeden barevný papír na jednotlivé kostky a začala realizace výtvarných návrhů. Děti pracovaly ve dvojicích a většinou neměly problém se dohodnout. Zkoušely si nanečisto sestavit své návrhy a hodnotily je. Ty, které se jim líbily nejvíce, pak nalepily. Lepení výsledného návrhu bylo zvláště náročné na trpělivost i jemnou motoriku. Také bylo vidět, která dvojice lépe spolupracuje, lépe si práci organizuje.

Většina dětí si jako jednu barvu zvolila šedou a k ní přidaly žlutou, červenou nebo růžovou. Zvolené vzory byly velmi rozdílné, žádná dvojice nechtěla „kopírovat“ to, co dělá někdo jiný. Rozvíjely svoji fantazii a vytvářely rozmanité abstraktní ornamenty, které jistě stojí za zhlédnutí. Někdo využil uspořádání v liniích, jiná dvojice měla kompozici orientovanou na střed, nechybělo čtvercové uspořádání, či jen podle abstraktních linií, připomínajících byzantské mozaiky.

Na závěr jsme práce uspořádali před tabulí a vzájemně si je prohlédli. Naším cílem nebylo vybrat „nejhezčí“ práci, ale podívat se na obrovskou rozmanitost vzorů, které se nechají složit z pouhých čtverečků dvou barev. Okomentovali jsme zajímavé návrhy a autoři se vyjadřovali v tom smyslu, jestli tento ornament už někde viděli, nebo je jejich vlastní. Většina dětí se nechala jen inspirovat a originálně přistoupila k zadanému úkolu. Děti předvedly svoji fantazii i hravost.

Tento úkol jsem záměrně realizovala s nejstaršími dětmi na prvním stupni, protože mi připadal náročný na provedení, jemnou motoriku i organizaci. Po provedení jsem zjistila, že by šel s mírnými úpravami realizovat i v nižších ročnících. (Např. zvětšení dlažebních kostek, menší formát čtvrtky...)

2.4 MODERNÍ STAVBA

Toto téma jsem realizovala se třetí třídou na začátku školního roku 2010/2011.

Počet dětí: 18

Děti jsem rozdělila do skupin po čtyřech. Čtveřice se pak shromáždily kolem lavice, kde měly k dispozici modelínu a špejle. Z tohoto materiálu měly možnost vytvářet návrhy moderních budov.

Motivace

„Stojíte uprostřed města, kde nedávno zbourali několik rozpadlých budov. Vzniklo zde velké prosluněné místo, kde má stát jen jedna moderní budova uprostřed zeleně. Jste teď tým architektů, který si má s tímto úkolem poradit. Nejprve si představte krásné rozlehlé místo uprostřed města a potom se soustředte na realizaci návrhu nového domu.“

Výtvarné úkoly

„Objevujte nové tvary budov a přemýšlejte o jejich konstrukci. Vaše budova by měla dobře stát a měl by zůstat ještě dostatek místa na zeleň kolem. Práci si rozdělte a vzájemně si pomáhejte. Domluvte se na výsledném návrhu.“

Pomůcky: špejle
modelína
podložka

Cíle

Cílem bylo rozvíjení fantazie i prostorové představivosti dětí. Hledání rovnováhy mezi vzletným návrhem a možností tento návrh zkonstruovat ze špejlí a modelíny. Naslouchat druhým „architektům“, shodnout se na jednom výsledném návrhu a ten potom realizovat.

Hodnocení

Hra na architektury dětem velmi vyhovovala, ihned se daly ve skupinách do debaty a vzájemně si sdělovaly své nápady a myšlenky. Poté přistoupily k vlastní realizaci svého návrhu. Většina skupinek začala zjišťovat, že jejich vzletný návrh nejde pomocí špejlí a modelíny uskutečnit, musely znovu zapřemýšlet a změnit buď některé detaily, nebo i celou budovu. Práce na výsledné maketě budovy byla náročná na spolupráci. Děti si musely některé části před spojováním vzájemně přidržovat a připravovat si jednotlivé díly. Stavba z tohoto materiálu také nebyla příliš pevná, takže při přikládání dalších dílů musely být opatrné a vše dělat s citem, aby si neponičily to, co už měly hotové. Některým skupinkám se stalo, že se jim jejich budova „zhroutila“ – většinou neopatrným zásahem jednoho z žáků. Pro ostatní nebylo jednoduché se s touto skutečností vyrovnat a začínat znovu od začátku. Nicméně úkol všechny skupiny zvládly.

Na závěr každá skupina svoji budovu ukázala celé třídě, žáci nás seznámili například s její původní podobou a proč ji změnili. Také k čemu bude sloužit a jak bude vypadat okolí této stavby. Výsledná práce možná neodpovídala původním dětským představám a návrhům, zato se ale děti poučily, že ne všechno lze zkonstruovat a že je při práci nutná spolupráce celého týmu a také opravdu velká dávka trpělivosti.

2.5 DOPRAVNÍ KŘÍŽOVATKY

Toto téma jsem realizovala ve třetí třídě na začátku školního roku 2010/2011.

Počet dětí: 17

Děti pracovaly ve dvojici, kterou si vytvořily samostatně. K dispozici měly čtvrtku A3 a mohly si zvolit libovolnou techniku - od kresby pastelkou, přes vodové a temperové barvy, voskovky až po fixy.

Motivace

„Křižovatky jsou místa, kde se cesty setkávají, kříží. Na těchto místech se musíme rozhodnout, jestli pojedeme vpravo, vlevo nebo rovně. Stejně tak se občas rozhodujeme i v životě, kdy volíme, kterým směrem chceme dále kráčet - dostáváme se na své životní křižovatky. Musíme se například rozhodnout, jestli půjdeme po páté třídě studovat na gymnázium, nebo zůstaneme na základní škole. Naše rozhodnutí nám může změnit život.“

Křižovatky na silnici slouží ke změně směru jízdy, také zde se rozhodujeme, kterým směrem chceme jet, abychom se dostali do cílového místa. Křižovatky, ať už v našem životě, nebo silniční, jsou důležité.

Na křižovatkách se setkávají auta i chodci a všichni se musí bezpečně dostat tam, kam potřebují. Z tohoto důvodu jsou označeny dopravními značkami, nebo na frekventovanějších místech jsou semaforey.“

Výtvarné úkoly

„Vybavte si libovolnou křižovatku, popište ji sousedovi a poté se dohodněte, jak bude vypadat ta vaše společná na výkrese. Zároveň se domluvte, čím budete kreslit, jestli použijete temperové barvy, vodové barvy, voskovky, pastelky nebo fixy.“

Pomůcky: čtvrtka A3
pastelky
fixy
vodové barvy
temperové barvy
štetce
nádoby s vodou
tuš
voskovky

Cíle

Rozvíjení kreslířských schopností, umět se dohodnout s druhým na společném řešení. Umět prezentovat svůj nápad, i naslouchat druhému. Uvědomit si, že na cestě životem nás čekají mnohé křižovatky, momenty, kdy se musíme rozhodnout pro jednu variantu, pro jeden cíl, za kterým jdeme.

Hodnocení

Děti se samostatně rozdělily do dvojic a po vyslechnutí motivační části, začaly mezi sebou diskutovat. Poté začaly společně pracovat na jedné čtvrtce, na níž některé udělaly jednu velikou křižovatku s lidmi a různými dopravními prostředky, jiné udělaly křižovatek více a ty propojily mezi sebou. Jedna dvojice dříve měla problém dohodnout se mezi sebou a pracovat společně na jedné práci. Dokonce první, co se na čtvrtce objevilo, byla půlící čára. Této

dvojici trvala vzájemná komunikace mnohem déle, ale nakonec čtvrtku obrátily a daly se společně do práce. Musíme se učit komunikaci mezi sebou. Naslouchání i prosazování vlastních myšlenek je umění a tomu se děti teprve učí.

Většina z nich zvolila kruhový objezd – asi proto, že je jich v Letňanech opravdu hodně a jsou pro ně určitým způsobem atraktivní. Po dokončení jsme výkresy nechali ležet na lavicích, procházeli jsme se po třídě a prohlíželi si výtvary ostatních. Většinou jsme se i s autory sešli u jedné práce a nad výkresem si povídali.

2.6 PLÁN MĚSTA

Toto téma jsem realizovala ve třetí třídě na začátku školního roku 2010/2011.

Počet dětí: 19

Smyslem tohoto námětu bylo, aby si žáci dokázali představit ulice, domy, pole, nákupní střediska,... zakreslené na mapě a naopak. Aby se učili číst mapu a podle ní si představili, jak dané místo vypadá.

Motivace

Žáci ve dvojici dostali k dispozici podrobný plán Letňan, který nejprve samostatně zkoumali. Dále dostali úkoly:

Najděte na mapě školu, kde se právě teď nacházíte.

Vypadá tato škola na mapě jako ve skutečnosti?

Vidíme na mapě i přilehlé školní hřiště?

Dokážete na mapě najít ulici, ve které bydlíte? Ukažte tuto ulici svému sousedovi.

Vypadají všechny mapy stejně jako tento plán Letňan? Čím se liší?

Jaké údaje můžeme na mapách hledat?

Slouží všechny mapy ke stejným účelům?

Zkuste se „prstem po mapě“ dostat od školy do svého bydliště, k poště, na Starou náves,...

Výtvarné úkoly

„Vytvořte si ve dvojici svoji mapu města. Toto město bude jen ve vaší fantazii. Na mapě zdůrazněte nebo vyznačte všechno, co je pro vás důležité. Vymýšlejte, všechno co by mohlo v tomto městě být a potom to zakreslete do mapy. Použijte libovolné výtvarné prostředky. Práci si rozdělte.“

Pomůcky: čtvrtka A3

pastelky

fixy

tuš

voskovky

Cíle

Cílem bylo seznámení s mapou, plánem městské části. Vyhledávání určitých míst i cest na mapě, rozvíjení představivosti - v mysli jsme si vybavovali místa v Letňanech, která jsme předtím vyhledali na mapě. Dále rozvíjení kreslířských schopností při tvorbě vlastní mapy, spolupráce ve dvojici, kdy bylo nutné se nejprve dohodnout, jak bude celková mapa vypadat a které objekty či ulice nakreslíme.

Hodnocení

Děti nejprve pracovaly s plány Letňan. Vyhledaly školu, své bydliště, poštu, Starou náves a další, pro ně významná místa. Poté jsme zkusili putovat „prstem po mapě“ ze školy do místa jejich bydliště – děti přitom četly názvy ulic, kterými procházely.

Dali jsme dohromady i mnoho dalších důležitých údajů, např. jaké další mapy máme k dispozici, co na nich můžeme hledat, které mapy mají doma a proč. Zjistili jsme, že některé mapy vozíme v autě, jiné nosíme na výlet a další jsou v učebnicích prvouky.

Po tomto úvodu jsme přistoupili k realizaci jejich vlastních vymyšlených map. Bylo jen na dětech, co všechno do nich zakreslí. Bez problémů zakreslovaly svůj plastický svět na plochu čtvrtky – v tomto směru jim hodně pomáhala jejich fantazie.

Na závěr jsme si všechny mapy vystavili na chodbě a autoři nám vyprávěli, co všechno na nich zachytili. Malovali svůj svět tak, jak ho vidí dětskýma očima.

2.7 STAVÍME MĚSTO

Toto téma jsem realizovala ve dvou třídách - ve třetí a ve čtvrté na začátku školního roku 2010/2011. Chtěla jsem porovnat jejich zručnost, nápaditost a schopnost domluvit se ve slupině.

Počet dětí: 18 (třetí třída)

28 (čtvrtá třída)

Dětem jsem dala k dispozici 180 plastových krabiček od magnetofonových kazet a bez použití lepidla, barev či jiných pomůcek měly vytvořit své město, ve kterém by chtěly žít. Pracovaly ve skupinkách po čtyřech, k dispozici měly celou prázdnou lavici a přibližně 20 – 25 minut na práci. Ostatní děti se věnovaly jiné výtvarné činnosti. Skupiny si vytvořily samostatně podle svých preferencí tak, aby byly schopny mezi sebou dobře komunikovat a spolupracovat.

Motivace

„Tady na této lavici leží pozemek pro vaše město. Pomocí přiložených stavebních dílů postavte celý komplex budov, ulic, parků a sportovišť tak, aby to odpovídalo vašim představám o ideálním bydlení. Musíte se předem domluvit na celkovém charakteru města, poté si rozdělit úkoly a teprve pak se dáte do práce. Máte na všechno k dispozici jeden druh stavebních dílů „panelů“ ve formě krabiček od magnetofonových kazet. Jejich celkový počet je 180 kusů. Díly k sobě budete jen přikládat, nebudete používat lepidlo, ani žádné barvy. Všechno byste měli stihnout do dvaceti minut. Vytvořte moderní, účelné a krásné město vašich snů.“

Výtvarné úkoly

„K dispozici máte prázdnou lavici, jako stavební pozemek a 180 kusů panelů. Z těchto stavebních prvků navrhnete své město snů, které potom samostatně zrealizujete. Je potřeba, abyste se domluvili a spolupracovali. Panely nebudete lepit, takže dávejte pozor, abyste si svoji stavbu nezbořili neopatrným přikládáním dalších dílů.“

Pomůcky: prázdná lavice ve volném prostoru třídy
180 kusů plastových obalů od magnetofonových kazet

Cíle

Rozvíjení komunikačních schopností, schopnost poslouchat názory spolužáků a umět vyslovit ty své. Spolupráce ve skupině čtyř dětí. Rozvíjení fantazie a jemné motoriky.

Hodnocení

Město jsem stavěla s dětmi ve třetí i ve čtvrté třídě. Pozorovala jsem, jak vše zvládnou, jestli se dokáží domluvit, zda využijí celý „pozemek“ i přidělené „panely“. Začala jsem ve třetí třídě, kde bylo i méně žáků. Po úvodní motivaci jsem jim dala prostor na dotazy. Ty se většinou týkaly jen manipulace s krabičkami a ujištění, jestli se určitě všichni vystřídají. O tuto činnost byl opravdu překvapivě velký zájem. Třetíáci se dali do práce s nadšením, ani jedna z pěti skupin v této třídě neměla problém s komunikací, spoluprací ani fantazií. Každá z nich si vytvořila opravdu originální projekt města. Občas nějaká krabička v pracovním zápalu spadla, ale budovy zůstaly stát, takže vše dobře dopadlo.

Ve čtvrté třídě jsme vytvořili sedm skupinek, které se po úvodní motivaci daly do budování svého města. Předpokládala jsem, že tyto o rok starší děti budou zručnější,

vynalézavější a rychlejší. Opak byl pravdou. Velmi dlouho jim trvalo, než se domluvily, než položily „základní panel“ a začaly tvořit. Některé skupiny i po deseti minutách stály před prázdnou lavicí. Nakonec se všichni vyrovnali s tímto úkolem dobře, žáky velmi bavil, a zvláště třetáci si ho opravdu užívali. Ti si zřejmě ještě vzpomněli na svá dětská léta s kostkami a bez obav a problémů se dali do práce. Čtvrtáci, ač o jeden rok starší, už více přemýšleli o výsledné podobě, více si mezi sebou museli ujasnit své názory a pak teprve začali rozvíjet fantazii a tvořit.

Tato aktivita je velmi náročná na čas, zvláště pokud máme k dispozici je jednu sadu „panelů“.

2. 8 CESTA TRAMVAJÍ NEBO AUTOBUSEM

Toto téma jsem realizovala se třetí třídou na začátku školního roku 2010/2011.

Počet dětí: 18

Město znovu z nově viděné perspektivy. Budovy, ulice, lidé, značky, reklamy, semaforey, obchody,... to všechno nám splývá při jízdě městem do jednotlivých barevných „šmouh“, které se vzájemně prolínají. Je to další pohled na lidskou aglomeraci viděnou v rychlosti, ale přitom velmi zajímavě.

Motivace

„Uděláme si myšlenkovou mapu, v níž hlavním tématem bude město. (Učitel vše zaznamenává na tabuli.) Pro začátek máme nastíněné téma „město“ z různých pohledů a šířek od architektury, přes dopravní prostředky, až po kulturní vyžití. Každý z vás má už ve své mysli určitou představu města a teď budeme kolem ní projíždět na koloběžce. Město se nám pomalu posouvá před očima. Přesedneme na jízdní kolo a znovu jedeme. Cesta už ubíhá

svižněji, ale stále vnímáme jednotlivé lidi, obchody, auta,... Nasedneme do rychlé tramvaje nebo svižného autobusu a představíme si, jak rychle se vše kolem míhá. Než se nadějeme, projedeme skrz celé centrum a už jsme na okraji města. Pečlivě si v paměti uchováme to, co jsme viděli. Už jsme nevnímali jednotlivé budovy, auta, parky, ale všechno nám najednou začíná splývat v jedinečný, možná trochu rozmazaný rej barev. Zaznamenejte to na připravenou čtvrtku.“

Výtvarné úkoly

„Použijte temperové barvy, které budete nanášet na výkres špachtlí vyrobenou z tvrdého kartonu. Na tento zkušební papír si novou techniku můžete nejprve vyzkoušet. Zobrazte město tak, jak byste ho viděli z rychle jedoucího dopravního prostředku. Přemýšlejte o tom, jak vám jednotlivé budovy, parky, auta splývají do barevných pásů. Objevujte výhody nové techniky, kdy nanášíte temperovou barvu špachtlí na čtvrtku.“

Pomůcky: čtvrtka A3
temperové barvy
špachtle z tvrdého kartonu
papírové utěrky na otírání barev

Cíle

Vyzkoušíme si novou výtvarnou techniku, kdy nanášíme temperové barvy na čtvrtku špachtlí. Rozvíjíme fantazii a výtvarnou představivost, pozorujeme město z jiné perspektivy.

Hodnocení

Nejprve jsem pracovala s dětmi na myšlenkové mapě, kterou jsem zaznamenávala na tabuli. Každý z žáků tam něco přidal a dohromady jsme získali celkem široký pohled na město, což bylo mým cílem. Chtěla jsem, aby si v mysli představovali všechno, co můžeme ve městě vidět a potkat. Tato jasná a obšírná představa nám potom pomohla mnohem lépe situaci ve městě zrychlit a vidět ji v barevných šmouhách. Každý žák pracoval samostatně na čtvrtku formátu A3 a nanášel namíchané barvy z palety na papír. Po počáteční ostýchavosti z nové techniky se dětem tato práce začala zamlouvat. Znázornily na svých výkresech představu „rozmazaného“ města, které „viděly“ z rychle jedoucího dopravního prostředku.

Bylo zajímavé se dívat, jak žáci postupují při práci. Někteří začali úplně dole nebo nahoře z kraje čtvrtky, ale většina z nich zaplnila nejprve prostřední část výkresu a poté se dostávala ke krajům. Někdo šel na nanášení tempéry s vervou, jiní trochu opatrně a s

rozvahou přejížděli špachtlí čtvrtku. Každý z nich volil jiné barvy a jejich kombinace. Někteří žasli nad novými odstíny, které jim při roztírání vznikaly. Tento výkres byl pro ně příjemným a nenásilným poučením o míchání barev a jejich možném využití.

Na závěr druhé hodiny jsme uspořádali výstavku prací, které jsme srovnali na chodbě vedle sebe do řady tak, aby na sebe alespoň trochu barevně navazovaly, a zkusili se kolem nich projít. Chůze kolem výkresů byla pro žáky dalším zážitkem. Uvědomili si, jak může být město zajímavé a pro každého jiné, něčím odlišné. Technika dětem vyhovovala a určitě ji budou využívat v další tvorbě ve škole nebo doma.

2.9 DOMOVNÍ ZNAMENÍ

Toto téma jsem realizovala v páté třídě na konci školního roku 2009/2010.

Počet dětí: 27

Chtěla jsem děti provést Prahou a ukázat jim některé domy, které jsou označeny domovním znamením. Naučit je chodit městem s očima dokořán. Nechat je samostatně vymýšlet své domovní znamení.

Motivace

Co to je domovní znamení?

K čemu se domovní znamení používalo?

Co máme dnes na domech místo domovních znamení?

„Plastické nebo malířské orientační označení městských domů. Někdy je doplněno psaným názvem. V Praze se domovní znamení vyskytuje od konce 14. stol. A užívá se až do 19. stol., přestože již roku 1770 bylo administrativně nahrazeno číslováním domů. Ve 20. stol.

se objevovaly pokusy o oživení domovních znamení.“ (Dudák, Pošva, Neškudla, 2002, Encyklopedie světové architektury, str. 215)

„Představte si, že každý z vás má vlastní dům, který není nijak označen, a vy sami si chcete toto označení navrhnout. Může mít podobu určitého řemesla, zvířete nebo věci, které máte rádi. Bude orientačním znamením pro lidi, kteří se k vám chtějí dostat. Takto označený dům si všichni mnohem lépe zapamatují.“

Výtvarné úkoly

„Viděli jste na výletě (v knize) několik domů označených domovním znamením. Zkuste se zamyslet nad tím, jaké domovní znamení by se vám na vašem domě líbilo. Toto domovní znamení nebude plastické, ale malířské. K dispozici máte čtvrtku, černou tuš a vodové barvy. Zkuste teď udělat jeho zmenšený návrh.“

Pomůcky: čtvrtka A3
vodové barvy
černá tuš
nůžky

Cíle

Seznámení s některými pražskými domy a jejich domovními znameními. Rozvíjení fantazie a výtvarné představivosti při vymýšlení vlastního domovního znamení. Zdokonalování kreslířské schopnosti při zobrazování domovního znamení, poznávání pražských domů a vnímání jejich osobitosti a krásy.

Hodnocení

V rámci motivace jsem nejprve chtěla vzít děti na výlet do centra Prahy, kde bychom si prohlédli několik domů s domovním znamením. Bohužel to paní učitelce časově nevyšlo, musela s dětmi ještě něco důležitého udělat. Byla to škoda, protože jsem zjistila, že ani jedno z 27 dětí netušilo, co to domovní znamení je. K motivaci jsem tedy přistoupila alespoň pomocí fotografií. Ukázali jsme si, jak taková domovní znamení vypadají, jak jsou různorodá a k čemu sloužila.

Povídali jsme si v kroužku, kde jsem se snažila dát všem slovo (27 dětí je hodně). Přemýšleli jsme nad tím, jaká znamení by se hodila pro „naše“ domy. Dětem se líbila především domovní znamení představující nějaké zvíře. Potom jsme se dali do kreslení.

Použili jsme vodové barvy a tuš. Děti seděly před čtvrtkou a jejich domovní znamení v podobě zvířat nikde. Najednou měly pocit, že to nezvládnou, že nevědí, jak takové zvíře vypadá. Ve třídě vznikla nová diskuse, kdy jsme probrali nové náměty a teprve potom se děti daly do práce. Každý namaloval jedno své domovní znamení, ke kterému ještě napsal, jak se jeho dům jmenuje.

Některé nápady dětí: U tří ryb
U černého bludiště
U barevných písmen
U šedivého žraloka
U přesýpacích hodin
U tří karet...

Na závěr jsme všechna domovní znamení vystavili a každý z autorů nám k výkresu sdělil to, co považoval za důležité. Z výsledku jsem byla trochu rozpačitá, protože mé plány v tomto případě moc nevyšly, ale úplně zrušit jsem je nechtěla. I děti ze sídliště by měly vědět, co je to domovní znamení. Úkol jsem dotáhla do konce a každý si zkusil své znamení nakreslit.

2. 10 TAJEMNÉ MĚSTO

Toto téma jsem realizovala se třetí třídou na začátku školního roku 2010/2011.

Počet dětí: 16

Chtěla jsem, aby si děti uvědomily velkou proměnu denního města v noční. Je úplně jiné, nezvyklé a fascinující.

Motivace

„Večer zajde slunce za obzor a začíná se šerit. Zanedlouho se objevují na tmavém nebi první hvězdy a měsíc. Pod noční oblohou se město začíná měnit v rej světél i barev. Ulice jsou osvětlené lampami, jasná světla nasvítí kostely i další památky. Svítí dopravní prostředky, výlohy obchodů i reklamy. Město se zdá najednou úplně jiné, změnilo svou tvář. Někomu se může zdát i tajemné. Pomalu se procházíme osvětleným městem pod tmavou oblohou. Dojdeme až ke staré kamenné věži. Dveře jsou otevřené a my jsme dostatečně zvědaví. Vejdeme do věže a stoupáme po točitém schodišti. Světla tu moc není, jen malými

okny občas probleskne tolik světla, abychom nezakopli. Stoupáme stále výš, už jsme se pěkně zadýchali, a najednou se ocitneme na vrcholu. Nad námi je už jen střecha a hvězdné nebe. Nezasklenými okny k nám proniká svěží, chladný noční vzduch. Podíváme se z oken, která jsou po celém obvodu věže, a spatříme něco, co nám vyrazí dech.“

Výtvarné úkoly

„Zkuste si představit pohled z věže na noční město a zobrazte ho na svém výkresu. K dispozici máte barevnou modelínu a černou tuš. Modelína dobře znázorní noční světla ve městě, roztírejte ji do tenké vrstvy na čtvrtku pomocí prstů. Zkoušejte do sebe míchat různé barvy modelíny a pozorujte, jak se barvy prolínají a mění. Nakonec světla města ponořte do noční tmy – k tomu použijte černou tuš. Spolupracujte na výkresu ve dvojici.“

Pomůcky: čtvrtka A3 přestřižená na polovinu
barevná modelína
černá tuš
štětec
papírový ručník na otírání rukou

Cíle

Rozvíjení výtvarné fantazie při nanášení plastické modelíny na výkres a citlivosti pro barevnou kompozici světel v nočním městě. Tvůrčím způsobem přistupovat k nové, méně obvyklé technice. Kultivovat schopnost spolupráce ve dvojici, mít respekt k druhému, ale umět se zároveň prosadit.

Hodnocení

Nejprve jsem netušila, jak půjde dětem od ruky nová technika, kdy jsme po papíře roztírali prstem barevnou modelínu, ale byla jsem mile překvapena. Práce na „Tajemném městě“ se jim velmi zamlouvala. Každá dvojice postupovala trochu jinak. Některé děti si nejprve udělaly určité „ostrovy“ barev a ty potom spojovaly, další pracovaly od středu čtvrtky směrem k okrajům. Spotřeba modelíny nebyla příliš velká, stačily dva balíčky, které jsem rozkrájela na menší kousky a dala jim je k dispozici. Spolupráce ve dvojicích byla v tomto případě úplně bez problémů. Všechny dvojice byly schopné se spolu domluvit a rozdělily si práci.

Na závěr druhé hodiny jsme práce shromáždili na jedné lavici a vytvořili tak jedno obrovské město ponořené do tmy. Diskutovali jsme v kroužku a děti se většinou svěrovaly, co kdo a jak udělal, co to představuje, nebo jak se jim s modelínou pracovalo.

3 ZÁVĚR

Výtvarná výchova může děti rozvíjet v mnoha oblastech. Úkolem mé diplomové práce bylo nastínění alespoň několika možností, jak využít výtvarnou výchovu v procesu vzdělávání dětí. Nejprve jsem shromáždila poznatky, poté jsem se zamyslela nad vytvořením výtvarných námětů a nakonec jsem je realizovala.

Teoretická část se zabývá především psychologickými aspekty různého pojmání výchov na školách. Praktická část popisuje deset výtvarných témat, která jsem realizovala na ZŠ Fryčovická v Praze 9, Letňanech ve třetí, čtvrté a páté třídě. Dvě témata ještě na konci školního roku 2009/2010 a osm v září a říjnu roku 2010/2011. Vždy jsem brala v úvahu věk dětí a náročnost výtvarné práce.

Tento projekt by byl vhodný i jako dlouhodobější aktivita pro jednu třídu, při níž se děti budou zdokonalovat v rozličných dovednostech a získávat vědomosti z mnoha dalších oborů. Můžeme nahlédnout do historie stavebních slohů, zopakovat si pravidla silničního provozu, navštěvovat galerie, muzea, památky,... Šlo mi také o propojení výtvarné výchovy s dalšími předměty. Děti alespoň vidí, že schopnost verbálně se vyjadřovat, neuplatní pouze v hodinách českého jazyka, znalosti o geometrických tělesech jen v matematice,... Dobře vedená výtvarná výchova může dětem pomoci s jejich problémy, mohou si ujasňovat své postoje a nenásilně se začleňovat do společnosti.

Výtvarná výchova, ač mnohdy opomíjený předmět, je pro rozvoj dětí důležitá. Často ještě vše nedokáží vyjádřit slovně, ale pomocí výtvarných technik to zvládnou. Učitel by jim k tomu měl stále dávat příležitost. Zamýšlet se tak v rámci „výtvarky“ nad různými tématy, která rozvíjejí jejich osobnost i jejich znalosti v mnoha oborech. To vše se děje nenásilnou formou, kdy kreslí, vytváří, modelují, staví,... Dále spolupracují, diskutují, naslouchají, prosazují svůj názor, organizují si práci, rozvrhnou čas. Také přemýšlejí, zkoumají dané téma, hledají další informace, dívají se kolem sebe a vnímají. Hodnotí svoji práci i práci druhých, mluví o svých zkušenostech a učí se vyrovnat s neúspěchem. Učí se pomáhat druhým, umí poradit, preferují originalitu i nápad, rozvíjí fantazii a mnoho dalšího. Je to málo?

Ve své praxi se určitě zaměřím na to, abych zmíněné dovednosti i schopnosti dětí rozvíjela nejen v rámci výtvarné výchovy, ale i v ostatních předmětech. A snad i moje diplomová práce poskytne jiným učitelům nový podnět, jak lze s dětmi pracovat.

4 CITACE V TEXTU DIPLOMOVÉ PRÁCE

- Davido, R.: *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha: Portál 2001. ISBN 80-7178-449-4
- Dudák, V., Pošva, R., Neškudla, B.: *Encyklopedie světové architektury*. Praha: Baset 2002. ISBN 80-86-223-90-6
- Fisher, R.: *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál 2007. ISBN 80-7178-120-7
- Kolář, Z., Šikulová, R.: *Hodnocení žáků*. Praha: Grada 2005. ISBN 80-247-0885-X
- Konvalinková, S., Olsenová, K.: *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž: Spirála 1995. ISBN 80-901873-1-5
- Lokša, J., Lokšová, I.: *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-205-X
- Nakonečný, M.: *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia 2003. ISBN 80-200-0628-1
- Roeselová, V.: *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah 2000. ISBN 80-902267-3-6
- Slavík, J.: *Hodnocení v současné škole. Východiska a nové metody pro praxi*. Praha: Portál 1999.
- Slavíková, V., Slavík, J., Hazuková, H.: *Výtvarné čarování*. Praha UK – Pedagogická fakulta 2000. ISBN 80-72-90-016-1
- Šicková – Fabrici, J.: *Základy arteterapie*. Praha: Portál 2002. ISBN 80-7178-616-0

5 POUŽITÁ LITERATURA

- Bauer, A.: *Lexikon výtvarného umění*. Olomouc: FIN 1996. ISBN 80-7182-023-7
- Cikánová, K.: *Kreslete s námi*. Praha: AVENTINUM 1997
- Cikánová, K.: *Malujte si s námi*. Praha: AVENTINUM 1996
- Cikánová, K.: *Objevujte s námi tvar*. Praha: AVENTINUM 1995. ISBN 80-7151-732-10
- Cikánová, K.: *Tužkou, štětcem nebo myší*. Praha: AVENTINUM 1998
- Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál 2008. ISBN 978-80-7367-473-1
- Helus, Z.: *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-888-0
- Kastová, V.: *Dynamika symbolů*. Praha: Portál 2000. ISBN 80-7178-371-4
- Kirbyová, A.: *Nešikovné dítě. Dyspraxie a další poruchy motoriky*. Praha: Portál 2000. ISBN 80-7178-424-9
- Mráz, B.: *Dějiny výtvarné kultury 1*. Praha: IDEA SERVIS 1998. ISBN 80-85970-23-6
- Mráz, B.: *Dějiny výtvarné kultury 2*. Praha: IDEA SERVIS 2001. ISBN 80-85970-37-6
- Mráz, B.: *Dějiny výtvarné kultury 3*. Praha: IDEA SERVIS 2000. ISBN 80-85970-31-7
- Mráz, B.: *Dějiny výtvarné kultury 4*. Praha: IDEA SERVIS 2002. ISBN 80-85970-32-5
- Pi Joan, J.: *Dějiny umění 1*. Praha: ODEON 1977
- Pi Joan, J.: *Dějiny umění 2*. Praha: ODEON 1978
- Pi Joan, J.: *Dějiny umění 3*. Praha: ODEON 1978
- Pi Joan, J.: *Dějiny umění 4*. Praha: ODEON 1979
- Pi Joan, J.: *Dějiny umění 5*. Praha: ODEON 1979
- Pi Joan, J.: *Dějiny umění 6*. Praha: ODEON 1980
- Pi Joan, J.: *Dějiny umění 7*. Praha: ODEON 1981

- Pijoan, J.: *Dějiny umění 8*. Praha: ODEON 1981
- Pijoan, J.: *Dějiny umění 9*. Praha: ODEON 1983
- Pijoan, J.: *Dějiny umění 10*. Praha: ODEON 1984
- Pokorná, V.: *Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení*. Praha: Portál 1997.
ISBN 80-7178-151-7
- Průcha, J.: *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-977-1
- Roeselová, V.: *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah 1997
- Roeselová, V.: *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah 1996
- Serfontein, G.: *Potíže dětí s učením a chováním*. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-315-3
- Spilková, V., a kol.: *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál 2005. ISBN 80-7178-942-9
- Stuchlíková, I., Prokešová, L., Krejčí, M., Mazehóová, Y., Kouřilová, J.: *Zvládnutí emočních problémů školáků*. Praha: Portál 2005. ISBN 80-71-78-534-2
- Tomková, A., Kašová, J., Dvořáková, M.: *Učíme v projektech*. Praha: Portál 2009. ISBN 978-80-7367-527-1
- Trojan, R., Mráz, B.: *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: Fortuna 1996. ISBN 80-7168-329-9
- Zelinková, O.: *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál 2001. ISBN 80-7178-544-X

6 PŘÍLOHY

2.1 Město z ptačí perspektivy

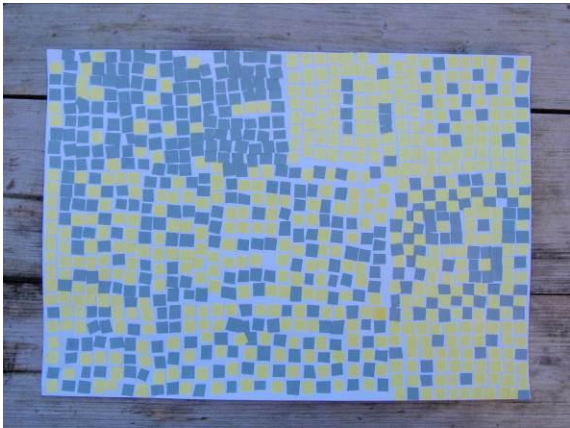
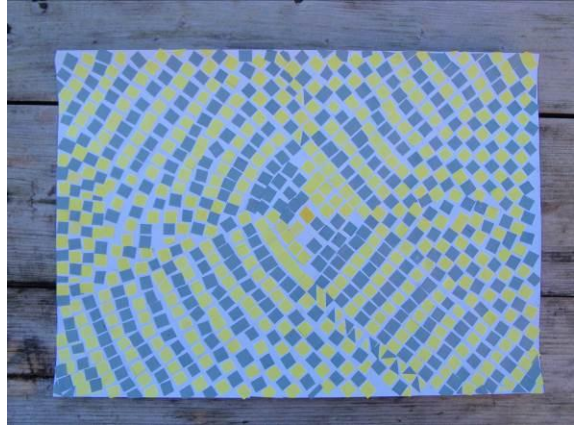
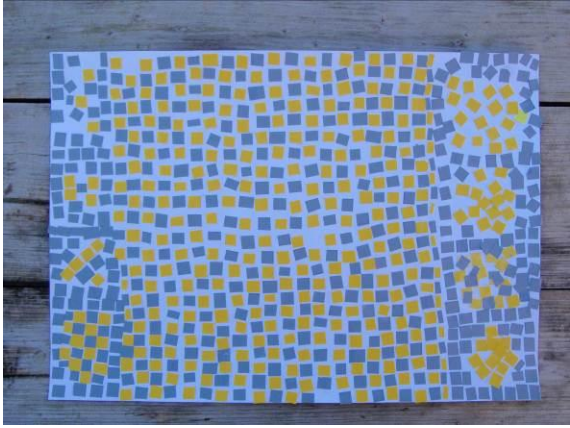

2.2 Plastické město

2.3 Městská dlažba

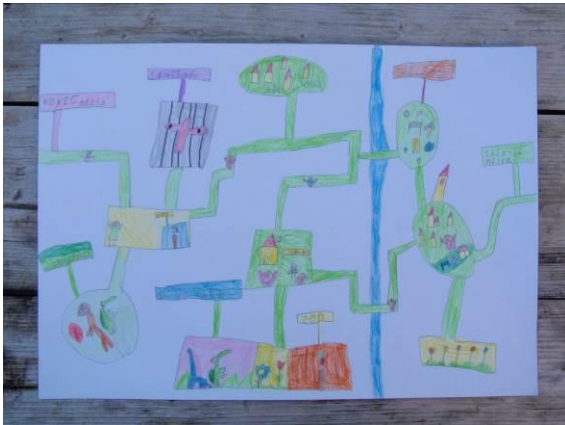
2. 4 Moderní stavba

2.5 Dopravní křižovatky

2.6 Plán města

2.7 Stavíme město

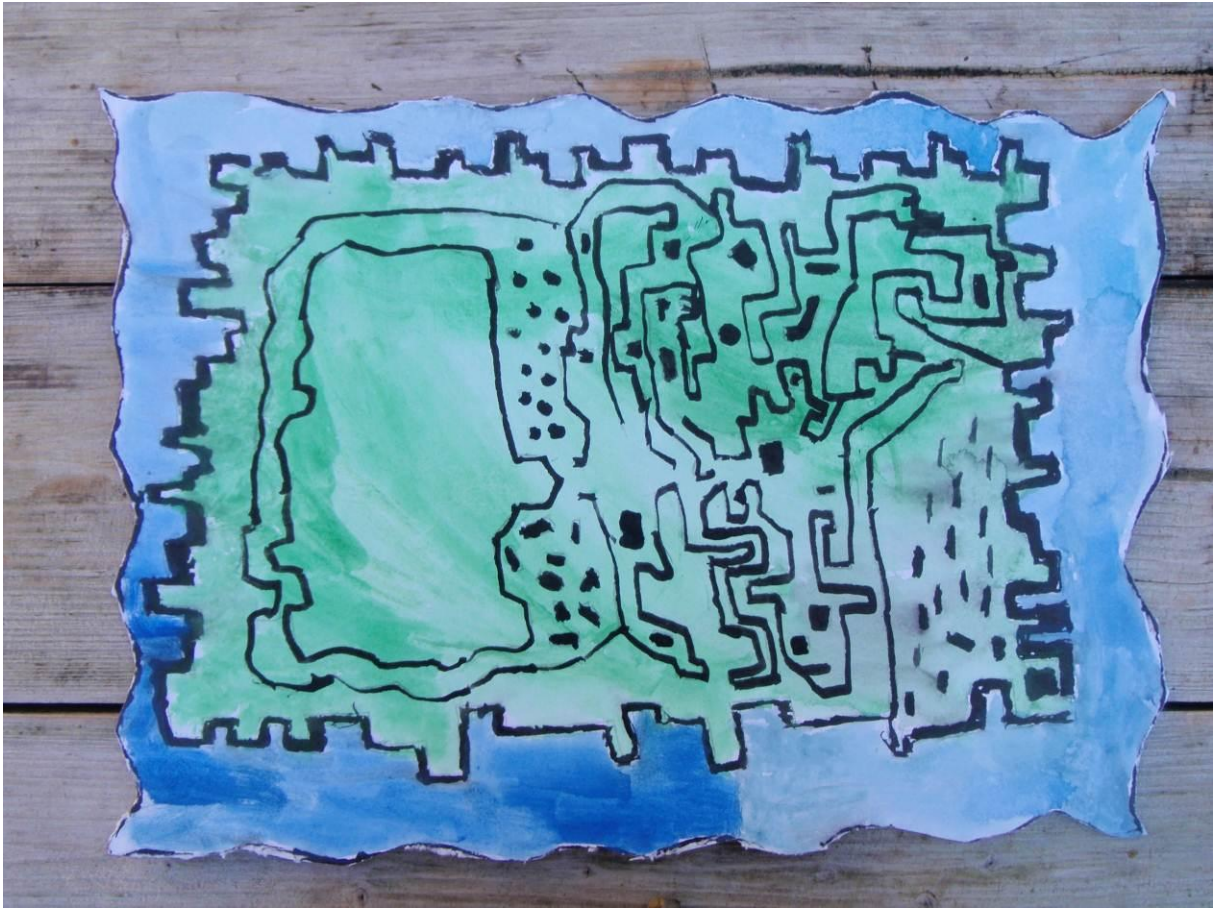

2.8 Cesta tramvají nebo autobusem

2.9 Domovní znamení

2. 10 Tajemné město

